

Országos Tudományos Diákköri Konferencia
2012. november 21.

**A Tisza és a Bodrog közötti multi-periféria
vizsgálata a Bodrogi kistérség példáján keresztül**

Analysis of the multi-periphery region between the Tisza and the Bodrog,
especially in the Bodrogi micro-region

Készítette: Csikány Bálint

OTDK Szekció, melynek formai előírásai alapján
készült a pályamunka: Közgazdaságtudományi
Szekció

2012.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Irodalmi áttekintés	5
2.1 Területi egyenlőtlenségek az Európai unióban és hazánkban	6
2.2 A Bodrogi kistérség területi egyenlőtlenségei	8
2.3 A Bodrogi kistérség bemutatása	10
2.4 A környezet és kistérségi adottságok értékelése.....	13
2.4.1 A mezőgazdaság helyzete a Bodrogi kistérségben.....	13
2.4.2 Ipar helyzete a Bodrogi kistérségben	15
2.4.3 Turizmus helyzete a Bodrogi kistérségben.....	15
2.4.4 Infrastruktúra helyzete a Bodrogi kistérségben	16
2.5 Bodrogi kistérség besorolása	18
3. Anyag és módszer	26
4. Kutatási eredmények.....	27
4.1 Indexek képzése.....	27
4.1.1 Demográfiai index.....	29
4.1.2 Gazdasági index	30
4.1.3 Infrastrukturális index	31
4.1.4 Szociális index.....	32
4.1.5 Összesített eredmények	33
4.2 Klaszteranalízis.....	35
4.3 Kérdőívek értékelése	43
5. Járési rendszer kialakulása	51
6. Személyes tapasztalatok.....	53
7. Következtetések, javaslatok	57
8. Összefoglalás	59
9. Irodalomjegyzék	61
10. Mellékletek.....	62

1. Bevezetés

Napjainkban a **területi egyenlőtlenség** kérdése sokszor felvetődik. Az Európai Unió tagországok valamint Magyarország ilyen tekintetben különösen megosztott, sok tényező által meghatározott egy-egy terület fejlettsége vagy elmaradottsága. A kérdéskör egyre több embert foglalkoztat, így a köztudatban, illetve a regionális tudományokban is egyre nagyobb hangsúlyt kap a vidéki térségek felértékelődése, a vidéki élet szépsége. A jelentős fejlettségbeli eltéréseknek számos oka van, és ezek a különbségek egész Európa-szerte értelmezhetőek akár történelmi, akár más kutatásokkal.

Egyre több helyen megjelenik a **leghátrányosabb helyzetű kistérségek (későbbiekben LHH)** fogalma. Az Európai Unió csatlakozás feltételeként jöttek létre a kistérségek, majd számos kormányrendelet felülvizsgálata után alakult ki a mai statisztikai kistérségi lehatárolás. Majd a 311/2007. (XI. 17.) Kormány Rendelet szerint a kistérségek fejlettségük szerint besorolásra kerültek. Témaválasztásomat az indokolja, hogy ezen besorolás alapján a Bodrogi kistérség a hátrányos helyzetű kategórián belül is a komplex programmal segített leg hátrányosabb helyzetű kistérségek közé nyert beosztást.

Dolgozatomban szeretnék a komplex mutató alapján elemzéseket végezni, ezt követően **stratégiai irányvonalakat kijelölni**. Vizsgálatom további témája a centrum periféria viszonyok megállapítása a kistérségen belül, valamint a települések vonzáskörzetének vizsgálata. Végül pedig szeretnék kisebb kitérőt tenni a 2013-tól életbe lépő járási rendszert követő változásokról. Ez egyes térségek életében új lehetőségeket, másoknál újabb veszélyeket hordozhat. Az általam vizsgált Bodrogi kistérségben teljesen új oldalról élnek meg ennek a rendszernek a beépítését. A gazdaságpolitikai életben mindig is óriási dilemmát okozott a Bodrogi jövője, és ez ezúttal sem történt másként.

Véleményem szerint fontos, hogy kiemelt figyelmet kapjanak ezek a kistérségek. Ezeken a területeken megfigyelhető, hogy a jelentős támogatások ellenére nem történik nagymértékű előrelépés. A gazdaság motorja valahol máshol helyezkedik el. A területi egyenlőtlenségek és különbségek drasztikus mértékben nőttek, eltolódtak a gazdasági tengelyek. A folyamatot mindenképpen lassítani kell. Foglalkoznunk kell ezzel a témával, így több ember figyelmét hívja fel ez a természetileg is magával ragadó terület.

Dolgozatomban célul tűztem ki:

- Értelmezzem és bemutassam a kistérség hátrányos helyzetéből adódó problémákat,
- Vizsgálataimmal elemezzem a kistérség centrumát és új centrumokat keressek,
- Javaslatokat tegyek, stratégiát fogalmazzak meg a kistérség fejlesztésére vonatkozóan,
- A járási rendszerből fakadó jövőbeni kilátások felvázolása.

2. Irodalmi áttekintés

Dolgozatom irodalmi áttekintés fejezetében a **regionális egyenlőtlenségek** fogalmkörébe teszek bepillantást. Az Európai Unióban és hazánk területén is egyre meghatározóbb ez a kérdéskör. Utalásokat keresek Magyarország történelmében az egyenlőtlenségek kialakulási okaira, és ezek lehetséges elmozdulására.

A következőkben leszűkítem a szakirodalmat a vizsgált területre, a Bodrogi kistérségre. A földrajzi elhelyezkedés és általános bemutatás után mutatószámokkal írom le a kistérséget. Az egyes mutatók szemléltetésül szolgálnak majd, hogy elhelyezhessük a kistérséget országos viszonylatban.

A környezet értékelése című alfejezetben a kistérségre hatást gyakorló, a kistérség fejlődését befolyásoló tényezőket rendszerezem. Megvizsgálom a tényezőkből adódó esetleges lehetőségeket, kitörési pontokat. A kistérségi fejlesztéseknek belső erőforrásokon kell alapulnia. A kistérség adottságainak értékelése és felkutatása fontos teendő. Minél több belső erőforrás áll rendelkezésre annál több a lehetőség, a komplexitás. Egyes erőforrások hiánya azonban nagy versenyhátrányt okoz egy térség életében. Ezeket az erőforrásokat nem minden esetben lehet és kell pótolni.

Gazdaságilag az egyik legfontosabb dimenzió az infrastrukturális felszereltség, ellátottság. Ezen tényezők megléte vagy éppen hiánya sok probléma forrása lehet és hatással van egy területen a fejlődésre. Gyakran a fejlődés és a növekedés fogalmát összekeverjük. A mennyiségi változás még nem biztos, hogy fejlődés, nagyon fontos lenne, hogy minőségileg is történjen változás, előrelépés.

A fejlettség – így egy térség, régió fejlettsége – egyetlen jelzőszámmal nem leírható, többdimenziós és többmutató fogalom. A többdimenziós jelleg azt jelenti, hogy a fejlettségnek számos oldala, tényezője, egymásba át nem vihető eleme van, még ha ezek között mérhetők tendenciaszerű együttmozgások is. Fejlettségi dimenzió egy ország vagy egy térség esetében például a humán tőke nagysága, a gazdaság teljesítménye, a településszerkezet vagy a műszaki ellátó-hálózatok sűrűsége éppúgy, mint bizonyos intézmények, társadalmi viselkedésminták megléte vagy hiánya, de a természeti környezet állapota is (NAGY, 2009).

Az utolsó részben foglalkozom a kistérség besorolásával, **NUTS rendszerbeli elhelyezkedésével**, a kistérség dokumentumaival, fejlesztési terveivel. A Bodrogi kistérség része az ország leghátrányosabb helyzetű kistérségeinek. Ezen fogalomkör tisztázása és vizsgálata kulcskérdés a további vizsgálataim előkészítéséhez. Fontos, hogy különös figyelmet kapjanak ezek a területek, és megpróbáljunk segítséget nyújtani, együttműködve a

térség lakosaival, vezetőivel. Minden kistérségben megvannak a megfelelő alternatívák a fejlődéshez.

2.1 Területi egyenlőtlenségek az Európai unióban és hazánkban

Az Európai Unió csatlakozásunk után kiemelt szerepet kapott a téma megítélése. A regionális politika területén égetően fontos foglalkoznunk a területi egyenlőtlenségek témakörével.

Napjainkban mind az Európai Uniót, mind pedig Magyarországot tekintve a területi egyenlőtlenségek iránti közfigyelem megnőtt és egyre növekszik. Ennek okát abban látom egyetértve Horváth-tal, hogy az egyenlőtlenségek erősödtek és új formák alakultak ki az 1990-es években az Európai Unióban, melynek következményeként a regionális politika jelentősége növekedett, fokozatosan évről-évre erősödött (ENYEDI, 1997, HORVÁTH, 2003).

Az Európai Unió számos intézkedéssel igyekszik szabályozni, megelőzni az egyenlőtlenségek további differenciálódását (különbségek növekedése), elősegítve a nivellálódást (különbségek csökkenése, kiegyenlítés).

Az Európai Unió kohéziós politikájában erőfeszítéseit kezdetektől fogva **az egyenlőtlenségek orvoslására**, a gyorsuló ütemű változások kezelésére és a népesség előregedésének problémájára összpontosítja. Azonban a harmonikus fejlődés, illetve a területi egyenlőtlenségek mérséklésének megvalósítása a bővítéseknek köszönhetően egyre nehezebb feladat elé állítja az Unió tagállamait, illetve régióit. A folyamatosan változó gazdasági-társadalmi helyzet, a felmerülő újabb és újabb problémák mindig megújuló, az igényekhez és a fenntartható stratégiához leginkább illeszkedő kohéziós politikát követelnek az Uniótól (NAGY, 2009).

A fenntartható fejlődés napjaink egyik legfontosabb alaptétele a vidékfejlesztésben. A fenntartható fejlődés olyan fejlődési folyamat, amely során úgy történik a fejlesztés, hogy a jelen szükségletek kielégítődnak oly módon, hogy ez nem kockáztatja a jövőbeli generációk szükséglet kielégítésének képességét.

Az Európai Uniót magas fokú urbanizáció és erős régiók jellemzik. Mindazonáltal a lakosságnak csak csupán mintegy egyharmada él nagy metropoliszokban. Más kontinensekkel ellentétben az EU területi településszerkezeteire viszonylag sűrűn lakott vidéki területek jellemzők. A népesség körülbelül egy harmada él az agglomerációkon kívül kis-és közép méretű városokban (KÁPOSZTA, 2007).

A város -vidék lehatárolás egy másik fontos megítélés. Az urbánus szó azt jelenti városias. Sajátossága, hogy a népsűrűsége magas, nagy a városlakók aránya, és fejlett infrastruktúrával rendelkezik. A rurális más néven vidéki tér, pedig éppen ennek az ellenkezője. Magyarországon, a népsűrűség alapján 120 fő/km² alatt értünk vidéki területet. A lakosság nagy része falvakban lakik, a humán erőforrás és infrastruktúra szintje alacsony (MOLNÁR, 2008).

Az egyre terjeszkedő, a fejlődést hordozó gócpontokkal párhuzamosan növekszenek a népesség koncentrációk és fokozódnak a környezeti problémák is, miközben a gazdasági, valamint települési terekben a folyamatos változás következtében újabb és újabb problémák jelentkeznek. Néhány vidéki térségben sikerült új jövedelemszerzési formákat találni, másutt azonban, kiváltképp a nehezen megközelíthető régiókban viszont nem történt elmozdulás a periférikus helyzet mérséklésében. A peremterületeken itt-ott kialakulóban vannak új fejlődési központok, de ezek gazdasági alapja gyakran ingatag és jelentőségük mind regionális, mind pedig európai vonatkozásában csekély (NORTH, 1955; NAGY, 2009).

A centrum- periféria modellekre érdemes kitérni ebben a megállapításban. Ezen modellek egyik legjelentősebb képviselője volt Wallerstein. A centrum (központ) és periféria (peremi helyzet) között függőségi kapcsolat van. Ez a függőség lehet fekvésből adódó, gazdasági potenciálból adódó valamint hatalmi viszonyokból adódó függőség. Az állam, a gazdaság és a társadalmi struktúrák kapcsolatrendszerét Nyugat-Európában az elmúlt fél évszázadban állandó változások jellemezték, a hatalom decentralizációját a nemzeti határokat átlépő globális tendenciák is ösztönözték. Kelet-Európában viszont a merev politikai szerkezet megakadályozta a gazdasági reálfolyamatok tényleges kibontakozását, a központi befolyás hatására a gazdasági tér egységei homogenizálódtak (NAGY, 2009).

Az egyenlőtlenségi szituáció bizonyos értelemben törvényszerű. **A térnek nincs két ugyanolyan tulajdonságokat hordozó pontja.** Magyarország alapvető polarizációjára szeretnék kitérni. A Nyugat- Kelet megosztottságra. Ezek kialakulásához történelmi folyamatok vezettek.

A mai Magyarország centrumtere a Közép-Magyarországi régió. Itt található az ország gazdasági központja, mely jelentős agglomerációs területtel bír. A humán infrastruktúra, kutatás-fejlesztés szektor, a vállalkozások ide összpontosulnak.

A Közép- Magyarországi Régió fejlődésének az oka a főváros dinamizmusa. Annak oka, hogy itt a rendszerváltás sem okozott tartósabb válságot az, hogy az államszocializmus olyan torzulást nem eredményezett a gazdasági fejlődésben, mely gátolta volna a továbbfejlődést. A szocialista iparosítás ugyan nem került el a várost; Budapest nagyvárossá válásában az ipar

kitüntetett szerepet kapott, ugyanakkor a város már a hetvenes évek óta (az európai nagyvárosokhoz hasonlóan) a terciarizálódás útját járja (MOLNÁR, 2008).

Budapest könnyen átesett azon a szerkezetváltáson, amin sok más város a mai napig nem tud túllépni. A Közép-Magyarországi régió Európában is megállja a helyét. Kardinális kérdés azonban, hogy meddig tarthat ez a fejlődés, és hogy a többi régió mikor kezd el felzárkózni.

Ami Nyugat- Dunántúli régió dinamizmusát illeti, ez szorosan összefügg a Bécs-Budapest gazdasági övezet fejlődésével, melyben az észak-dunántúli és a budapesti agglomeráció térsége egyre inkább összefüggő körzetté fejlődik részeként a határokon túli Bécs-Pozsony-Brno központú potenciális gazdasági régiónak (BARTA et al., 2000).

Az ország kiterjedt területén ugyanakkor a munkanélküliség nagy aránya, az alacsony arányú foglalkoztatás, a szerény vállalkozási aktivitás, a csekély jelenlévő működő tőke, a megvalósult beruházások alacsony nagyságrendje, stb. nem tükrözik a felzárkózást a fejlett nyugati centrumtérhez. Különböző **válságtünetekről** beszélhetünk az ország egyes térségeiben. Ezek a válságtünetek sokféle okra visszavezethetőek. Az egykori nehézipari területeken (pl. a Nógrádi-szénmedencében, a Borsodi medencében stb.) a probléma mindenekelőtt abból adódik, hogy a KGST-piac tömegtermelésére berendezkedett üzemek felszámolódtak. Válság alakult ki ott is, ahol az egykori fejlett iparközpontok vidéki telephelyeinek bezárásával, az ingázók elbocsátásával „visszatorlódott” a tömeg, de munkába állni helyben nincs lehetőség, mivel a települések (és környékük) versenyképes, munkaerőt felszívni képes, komolyabb termelő –szolgáltató beruházásokkal, vállalatokkal nem rendelkeznek. Ezekben a térségekben, ha volt is, legfőljebb csak a KGST-integráció keretein belül lehetett beszélni piacképes ipari és mezőgazdasági (tömeg) termelésről, mely azonban a rendszerváltást követően összeomlott. További hátrányt jelent ezekben a térségekben a sokáig kiépítetlen nagytérségi közlekedési infrastruktúra (NEMES-NAGY et al., 1998).

2.2 A Bodrogi kistérség területi egyenlőtlenségei

A gazdasági, társadalmi, környezeti, földrajzi adottságok szükségszerűen nyerteseket és veszteseket teremtenek. Az okok, amiért egyes térségek dinamikus fejlődésnek indulnak, míg mások perifériává válnak, sokféleké lehetnek (MOLNÁR, 2005).

Az alábbiakban nagy vonalakban vázolom a dinamikusan fejlődő és a periférikus térségek legfontosabb eseteit.

Dinamikusan fejlődő térségek:

1. Dinamikus ipari pólusok és tengelyek (Közép-Magyarország) egy-egy településre vagy tervezési statisztikai régióra kiterjedő fejlett zóna,
2. A szomszédos EU tagországok határ menti területei, jól működő Euro régiós kapcsolatok,
3. Idegenforgalmi vonzású térségek (Balaton),
4. Tercierizálódó közép- és nagyvárosaink.

Perifériák:

1. Kedvezőtlen termőhelyi adottságú és megközelíthetőségű, elsősorban hegy- és dombvidéki kistérségek erodálódó népességgel (Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország),
2. Általában mezőgazdasági karakterű, más megélhetési forrással nem rendelkező térségek (Észak Alföld),
3. Fejletlen infrastruktúrájú, történelmileg meghatározott, megöröklött nehézségekkel küzdő területek (Alföld),
4. Belső periféria: rossz közlekedés-földrajzi helyzetű térségek, közigazgatási határok szélén helyezkednek el,
5. **Külső periféria:** elmaradott határ menti térségek, ahol a határok több évtizedes nehéz átjárhatósága miatt a tér hanyatlásnak indult. Általában (a Trianoni határmegvonások óta) városhiányos területek. (Bodroközi kistérség).

Az alábbi besorolás alapján láthatjuk, hogy a Bodroközi kistérség egy periférikus elhelyezkedésű terület, amely a Trianoni békeszerződés következtében centrumát veszítette. Feltételezhetően ez a **centrum Kassa lehetett** (KOLLÁR, 2012). Magyarország számos településén problémát jelentett a központok elvesztése, rengeteg vonzáskörzet maradt centrum nélkül. Ez a történelmi esemény mai napig meghatározó a vidéki térségek esetében. Az idő és a politikai beavatkozások révén új centrumok jöttek ugyan létre, de gyakran megfigyelhető jelenség volt, hogy a városok lassan vagy egyáltalán nem tudtak fejlődni és centrummá válni. Ebben a fejezetben tisztázandó a multi periféria fogalma. A multi periféria olyan térség, amelynek van olyan határa, ami egyszerre megye, régió és országhatár (KOLLÁR, 2012).

2.3 A Bodrogi kistérség bemutatása

„Az adatok alapján bátran kijelenthető: a Bodrogi ma az **ország legfejletlenebb, leghátrányosabb helyzetű, legelesettebb kistérsége**. Nem egyszerűen az egyik a legelmaradottabbak közül, hanem egyértelműen és minden lényeges vonatkozásban „a” legrosszabb helyzetű a 2004-től hatályos kistérségi besorolás területi egységei között” (KISS – LŐCSEI, 2006).

1. ábra: A Bodrogi Kistérség

Forrás: TeIR adatok alapján saját szerkesztés, 2012.

A Bodrogi kistérség földrajzi elhelyezkedését tekintve az Alföldön található, a Bodrog és a Tisza közötti területen fekszik a Zempléni-hegység lábánál. Nevét a két folyó által határolt területről kapta a Bodrogi tájegység után. A terület földrajzilag elszigetelt, csodás természeti értékekkel rendelkezik. A kistérség a Szlovák Köztársasággal határos. Kistérségi szomszédja a Satoraljaújhelyi és a Sárospataki kistérség. **A kistérség 17 települése** a következő: Alsóberecki, Bodroghalom, Cigánd, Dámóc, Felsőberecki, Karcsa, Karos, Kisrosvány, Lácacséke, Nagyrosvány, Pácin, Révleányvár, Ricse, Semjén, Tiszacsermely, Tizsakarád és Zemplénagárd.

A Bodrogi kistérség – a KSH által használt komplex mutató alapján - az ország kistérségei között a 4. legelmaradottabb kistérség. B-A-Z megye keleti részén, a szlovák határ szomszédságában helyezkedik el. A Bodrogi kistérség 2004. január 1-jétől vált el a Satoraljaújhelyi kistérségtől. Egyetlen városát, Cigándot 2004. augusztusában emelték városi

rangra, így ma még nem tölti be vezető szerepét a térségben (BODROGKÖZI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAM, 2007).

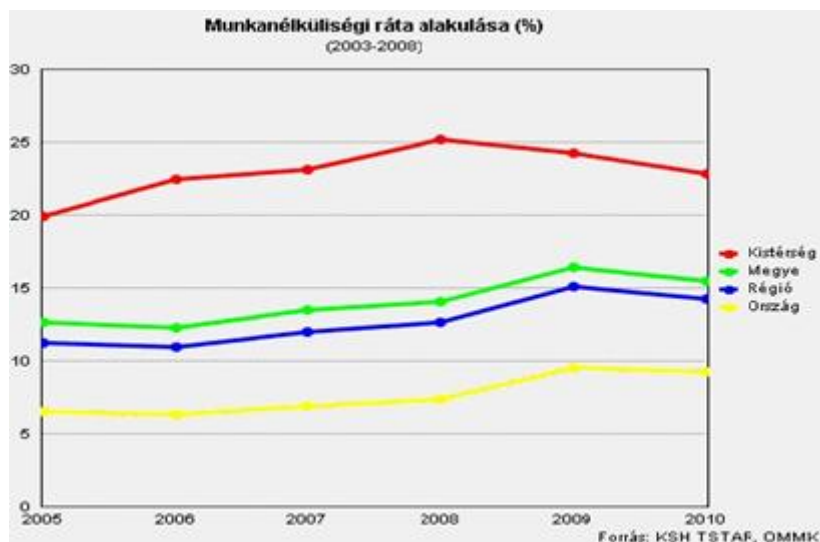
A kistérség központja Cigánd. A település lélekszáma megközelítőleg háromezer. Nehéz elképzelni, hogy a kistérség centruma lehet egy ilyen kiterjedésű város. Kutatásaimban ezt a témát is megvizsgálom, hogy vajon képes lehet-e funkcionálisan Cigánd centrumként szolgálni a kistérségen belül.

2. ábra Vándorlási egyenleg

Forrás: TeIR TSTAR adatbázis, 2012.

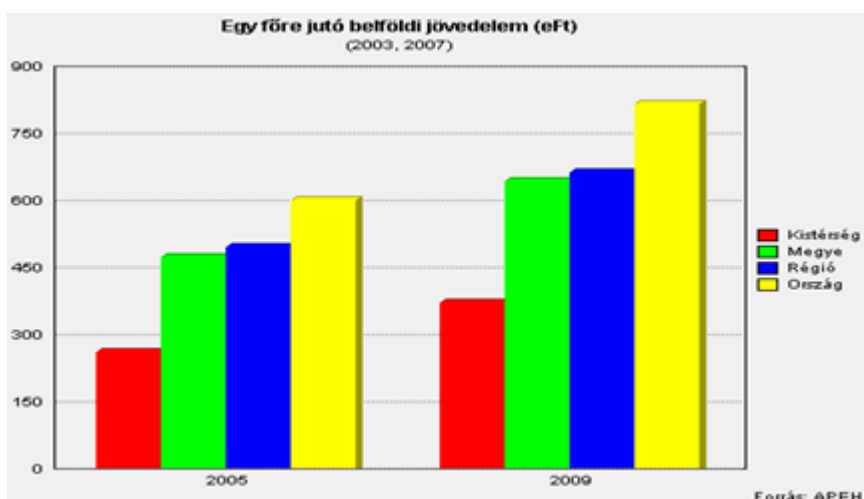
A kistérség népessége 18595 fő, folyamatos csökkenést mutat a 2003 és 2008 közötti időszakhoz viszonyítva. A demográfiai adatok tekintetében jellemzően előregedő a társadalom a kistérségben. A vándorlási különbözet rendkívül magas a régiós és megyei átlagokhoz képest. Jellemzően a mobilisabb, fiatal réteg elvándorol, megélhetési remények, illetve a jobb életszínvonal miatt és nem tér vissza szülőhelyére.

3. ábra Munkanélküliségi ráta (%)

Forrás: TeIR TSTAR adatbázis, 2012.

A KSH adatai szerint 2005-ben e kistérségben volt a legalacsonyabb az egy főre eső éves SZJA az országban: 30 000 forint/fő/év, a csatornahálózatba bekapcsolt lakások száma 0 volt. Ezer lakosra 31 vállalkozás jutott, ez is országos negatív csúcsot eredményezett. A munkanélküliségi ráta 20,8%, ez az országban a harmadik legrosszabb adat. A tendenciák mindenképpen javuló irányt mutatnak az utóbbi években a fejlesztések következtében.

4. ábra Egy főre jutó jövedelem

Forrás: TeIR (2005, 2009 adatok alapján), 2012.

Az egy főre jutó jövedelmek tekintetében is elmondható, hogy a kistérségi átlag jóval a megyei, régiós, országos átlag alatt helyezkedik el. Ez mindenképpen válságtünetként jelenik meg. A kevés jövedelem utal arra, hogy magas a munkanélküliség, azaz nagyobb a szegénység. A gazdaság számára ugyancsak hátrány, ha az embereknek nincs miből költeni, ugyanis kiesik a gazdasági körforgás egyik legfontosabb darabja. Viszont meg kell említeni, hogy az utóbbi évekhez képest ez a mutató is javult.

2.4 A környezet és kistérségi adottságok értékelése

A környezet és kistérségi adottságok értékelésénél fontos, hogy minden olyan belső és külső erőforrást megnevezzünk, amely jelen van a térségben, függetlenül attól, hogy ezeknek a tulajdonságoknak pozitív vagy negatív hatása van a térségre. Fontos továbbá megemlíteni, hogy minden fejlesztésnek belső erőforrásokon kell alapulnia. Ezt nevezzük **endogén fejlesztésnek** (MOLNÁR, 2008).

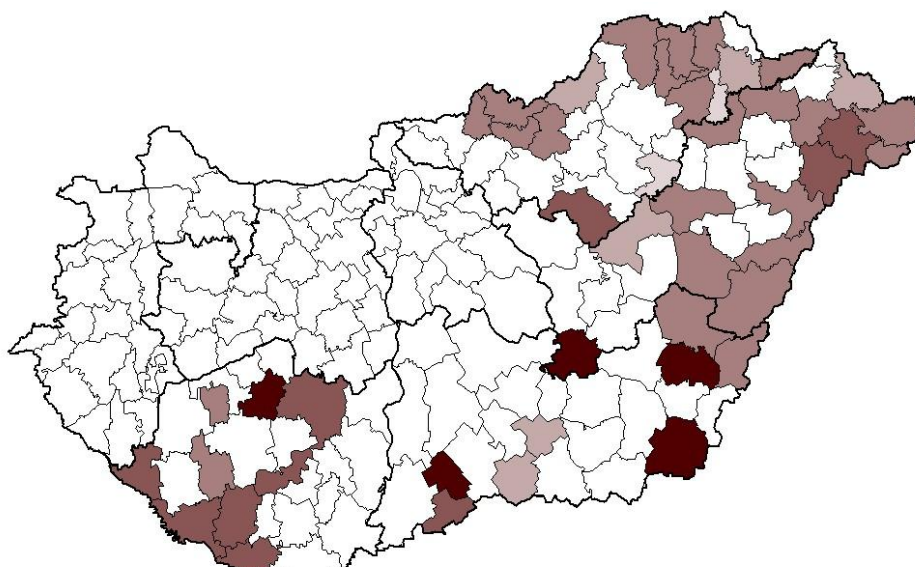
2.4.1 A mezőgazdaság helyzete a Bodrogi kistérségben

A Bodrogi kistérségben jelentős hagyománya van a mezőgazdasági termelésnek. Az élővizek és vizes élőhelyek nagysága jelentős, gazdag növényi flórával és állatvilággal rendelkezik. A mezőgazdasági termelést jelentősen befolyásoló tényező a térség túlnyomó többségére jellemző belvíz valamint állandó veszélyt jelentenek az árvizek. A Bodrogi kistérségben kedvező

feltételei vannak a gyümölcsstelepítésnek, amelyet a gyümölcsklaszter is alátámaszt. A hagyományoknak megfelelően az elmúlt években korszerű alma- és körte ültetvényeket telepítettek, folyamatban van a hagyományos ültetvények leváltása is. A **bogyósgyümölcs termesztés** ugyancsak kitörési pontot jelenthet a térségben. A talaj átlagos aranykorona értéke 19.

A Bodrogek köz a nedves réti és réti típusos talajaival, legelőivel ideális adottságot jelent a külterületi extenzív, legeltetési állattartáshoz. A térség szarvasmarha állománya az elmúlt húsz év alatt az ötödére, a juhállomány a tizedére esett vissza. A sertésenyésztés és tejhasznú kecsketartás, borjú nevelés gazdasági szerepe nem számottevő. A természetes, és mesterséges folyami és állóvízi, tavi halászat – térségi, történelmi, gazdasági - szerepe teljesen eltűnt, ami nagy baj, mivel a térség jelentős vízkészletekkel rendelkezik és a piaci tendenciák, hazai adottságok alátámasztják a halgazdaságok iránti növekvő igényt.

A mezőgazdaság mozgástere a tömbösített szántóföldi növénytermesztésre szűkült, ahol meghatározó és jelentős arányú foglalkoztatás nem valósul meg. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya 7,3 %. A **térség mezőgazdasági adottságai kihasználatlanok** (BODROGKÖZI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAM, 2007).

5. ábra Leghátrányosabb helyzetű kistérségek földhasználata

Forrás: KOLLÁR szerkesztése, 2012.

A 47 LHH kistérség földhasználati megoszlása

□ Nem vizsgált kistérségek	(127)
□ 0 - 50%	(2)
□ 51% - 65%	(6)
□ 66% - 75%	(24)
□ 76% - 85%	(10)
■ 86% - 100%	(5)

A földhasználati térképen láthatjuk, hogy a Bodrogi kistérségben 66 és 75% közé esik ez az érték, ez átlagosnak mondható. A térségben nagy hagyományokkal rendelkezik a mezőgazdaság, kitörési pont lehetne az ágazat erősítése és megszervezése. Továbbá az állattartás és a gyümölcsstermesztés is jelentős értéket képviselhetne.

2.4.2 Ipar helyzete a Bodrogi kistérségben

Borsod-Abaúj-Zemplén megye alapvetően ipari jellege a Bodrogi közben nem érzékelhető. A bodrogi falvak legnagyobb foglalkoztatói a varrodák voltak, amelyek elvesztették versenyképességüket, az alacsony munkabérek miatt, így sorra zárták be őket (Bodroghalom, Cigánd, Tiszakarád, stb.). A könnyűipari foglalkoztatás munkahelyeket teremthetne a térségben.

Az ipart tekintve Bodrogi köz **nehéz helyzetben van**, nem jönnek a térségbe a vállalkozók, valamint az itteni lakosság sem vállalkozik, mivel nem rendelkeznek a vállalkozás beindításához szükséges pénzügyi és egyéb forrásokkal. A térség legnagyobb vállalkozásai mindezek ellenére mégis ipari jellegűek, és egy-két további, néhány 10 főt foglalkoztató üzem is akad. Jellemző a kistérségben a kényszervállalkozások jelenléte. A regisztrált vállalkozások száma 2008-ban a gazdasági válság hatására drasztikusan megnőtt, de ezekből a működő vállalkozások száma rendkívül alacsony maradt (BODROGI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAM, 2007). A térségben élők nagy lehetőséget látnak továbbra is a könnyűipar újraélesztésében, mely csak már hagyományok útján maradt fenn. A térség másik lehetősége a szerkezetváltás, amelyen egyelőre nem sikerült átlépnie a kistérségnek.

2.4.3 Turizmus helyzete a Bodrogi kistérségben

A Bodrogi közben alacsony a vendégéjszakák és a minőségi szálláshelyek száma. (1000 lakosra vonatkoztatva 19). **A kistérségben nincs igazán komplexen megfelelő és kiemelkedő, nemzetközi szinten is sok látogatót vonzó turisztikai attrakció vagy helyszín.** A vendéglátóhelyek száma 1000 lakosra vonatkoztatva 3.

A kistérségben turisztikai szempontból legerősebb vonzerői, fejlesztésre alkalmas területei a Karos-Semjén (Kisrosvágy) tengely mentén helyezkednek el. Ki kell alakítani a térségben a turisztikai fejlesztésekkel és információs feladatokkal foglalkozó központot.

A térség településein tájház, faluház, és aktív hagyományőrző civil szervezetek (táncház, kézművesek, zenei és ének csoportok) működnek.

A Bodroghöz kultúrtörténeti értékei és emlékei, felélesztett és ápolt hagyományai alkalmasak kulturális turisztikai attrakciók (hagyományőrző napok, vásárok, táborok) megvalósítására.

Fejlesztési lehetőségek:

- Tisza és Bodrog folyók által biztosított strandolás és vízi turizmus,
- A Karcsai Karcsa és a Pácsi Karcsa jó adottságokkal rendelkező állóvíz, horgászat, terület,
- A holtágak és tavak romantikus tája, növényi és állatvilága, horgászat, vadászat, pihenő turizmus,
- A Vásárhelyi terv kapcsán létrejövő cigándi árapasztó vésztározó vízterületének hasznosításával összefüggő turizmus,
- Pácsi és Kisrosvágyon megkezdett turisztikai fejlesztések a kastély és honfoglalás kori emlékpark területén,
- Karcsa Árpád-kori román stílusú templom,
- Karos 2007-től a Nemzeti Sírkert részévé avatták a honfoglalás kori temetőt, országosan is elismert és gazdag leletek, lelőhelyek a honfoglalás korából (BODROGHÖZI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAM, 2007).

2.4.4 Infrastruktúra helyzete a Bodroghözi kistérségben

Az infrastruktúra tekintetében is elmaradott a kistérség. A kistérség meglehetősen elzártnak minősül, a Tisza, a Bodrog és az országhatár zárja körül. A folyókon több komp üzemel, hídon csak Cigándnál (Tisza), valamint Sárospataknál és Felsőberecknél (Bodrog) lehet átkelni rajtuk. Az 1994-ben átadott cigándi **Tisza-hídnak** kardinális jelentősége van, összeköttetést biztosít Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és a kistérség között. Az országhatáron, a kistérségen belül csak a pácsi, korlátozott használhatóságú határátkelőhelyen lehet átkelni, bár a Schengeni határnyitással a hivatalos határátkelő helyek jelentősége megváltozott. Tiszakarád és Felsőberecki zsáktelepülés voltánál fogva jelentős hátrányban van közlekedési szempontból. A kompátkelés megszűnt, korábban két helyen - Zemlénagárdon és Tiszakarádon- vállalkozói fenntartásban, időszakilag, az igényekhez igazodva üzemelt. Ma már csak Zemlénagárdon üzemel.

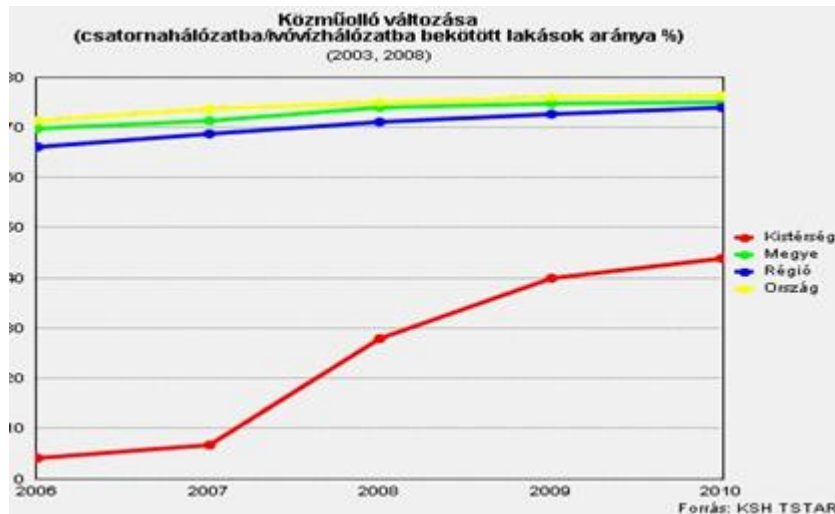
A bodroghözi kistérségbe nem vezet sem autópálya, sem elsőrendű főút, viszont a 37. számú és 4 számú főút között jelentős, a cigándi Tisza-hídon átvezető, két megye között

átmenő forgalom. Vasúti közlekedés nincs a kistérségben, felszámolták 2 évtizede a bodrogi és hegyközi kisvasút hálózatot. A településeket összekötő utak állapota rossz minőségű. Különösen rossz és balesetveszélyes az utak minősége Alsóberecki és Felsőberecki, Bodroghalom és Tiszakarád, Pácin és Cigánd, Cigánd és Sárospatak, Cigánd és Ricse között. Több településen a belterületi utaknak csak a 30-50%-a pormentes, ezen a tájon legalább 80 km külterületi út felújítására volna szükség, különösen azért, mert a Tisza-híd bekapcsolja a térséget az Alföld úthálózatába (BODROGI KISTÉRSÉG STRATÉGIAI ÉS OPERATÍV PROGRAM, 2007).

A kisvasút felszámolása helytelen döntésnek bizonyult. Igaz, a vonal személyszállításra alkalmatlan volt, inkább terményszállításra használták. Ha ma még üzemelne, egy kisvasúti vonal nagyobb turisztikai vonzerőt jelentene a kistérségben.

A Tisza-híd átadása óta fejlődésnek indult a térség. Rengeteg kamionos választja Szlovákia, Ukrajna felől a Cigánd, Sárospatak közötti utat, amely állapota rendkívül rossz, országos besorolás szinten negyedrendű. Cigándon található benzinkút, amelyet gyakran vesznek igénybe a kistérségben.

A kerékpárút a kistérségben az alábbi területeken nyert kiépítést: Cigánd bel-és külterületén 6 km hosszan, az árapasztó-tározó töltésén, kb. 25 km hosszan nyert megvalósítást. Utak, járdák felújításra szorulnak, illetve helyenként hiányoznak, emiatt csorbul a turisztikai vonzerők megközelítése. Mindenképpen példásnak mondható Cigánd kerékpár-politikája. A lakosok nagy többsége kerékpárral közlekedik. Az ide látogatók kerékpárt bérelhetnek, élvezhetik a gyönyörű természetet. **Budapestről** leggyorsabban tömegközlekedési eszközökkel 6 órába telik az út. Megdöbbentő, hogy a kistérség egyik pontjából a másikba (Felsőbereckiből Révleányvárra) 3 óra az út és ehhez egy átszállás mindenképpen szükséges. Van olyan buszjárat, amely 52 km-en keresztül, 2 óra 15 perc menetidővel közlekedik. A kistérség közlekedését Sátoraljaújhely és Sárospatak látja el. A buszjáratok emellett ritkák, főleg a diákok és nyugdíjasok használják, melynek okát abban látom, hogy a középkorosztály nagy része rendelkezik gépjárművel, melyet a járatok számának alacsony volta is indokol.

6. ábra: Közműolló

Forrás: TeIR, TSTAR, 2012.

A 6. ábrán a kistérség közműolló helyzete látható. A **közműolló** a csatornahálózatba és az ivóvíz hálózatba bekapcsolt lakások arányát jelenti. Kistérségi szinten ez felzárkózó tendenciát mutat. Az ivóvíz hálózat már régebben kiépült, ám a csatornahálózat csak az utóbbi években kezd kiépülni a településeken. Az ivóvízhálózat fejlődését nem követte a csatornázás és a szennyvíztisztító kapacitás bővülése. A kistérségben két regionális vízellátó rendszer biztosítja az ivóvíz szolgáltatást, ezek a Sárospatak-Sátoraljaújhely rendszer és a ricsei vízmű. **A nyilvános telefonok** száma nem jelent problémát a térségben. Minden településről indítható hívás, melyet a lakosok kihasználnak.

2.5 Bodrogi kistérség besorolása

Az Európai Unió létrejötte után (1992) a belső határok megszűnése következtében francia kezdeményezésre (1995) egy új közigazgatási, statisztikai rendszert alkotott. Ez a rendszer a **NUTS** (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques), amely átvétele és kialakítása minden tagországra kötelező érvényű. Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozásának előkészítése során létrehozta ezen hierarchikus terület-beosztási rendszert, amelynek hazai felépítése megfelel az Unió rendszerének, vagyis a rendszer követelményeinek. Ez egy ötfokozatú hierarchikus, egymásra épülő rendszer, amelynek első három szintje a regionális, további két szintje a lokális fokozatokat jelenti (KÁPOSZTA,2007).

A NUTS rendszer jelenlegi szintjei a következők:

- NUTS I (Makro régiók): Észak és Alföld, Közép-Magyarország, Dunántúl
- NUTS II (Mikro régiók=Régiók szintje): Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl
- NUTS III (Megyei szint): 19 megye+ Budapest
- LAU I (Kistérségi szint): 174 darab kistérség
- LAU II (Települési szint): 3154 darab ebből 328 város

A Bodrogi kistérség ezen besorolás alapján az Észak-Alföldi országrészben, az Észak-Magyarországi régióban és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében található.

Az Országgyűlés az Európai Unió Regionális politikájára alapelveihez, eszköz-és intézményrendszeréhez való csatlakozás követelményeire is tekintettel megalkotta az 1996./XXI. számú törvény „A Területfejlesztésről és Területrendezésről” amely az ország kiegyensúlyozott területi fejlődésére, térségei társadalmi-gazdasági, kulturális fejlődésének előmozdítására, valamint az átfogó területfejlesztési politika értékesítésére, az országos és a térségi területfejlesztési és területrendezési feladatok összehangolására törekszik. A törvény átfogóan szabályozza a területfejlesztés egészét, célrendszerét, feladatait, országos és térségi intézményrendszerét, valamint eszközrendszerét, beleértve a pénzügyi eszközöket, a tervezést és a területi információs rendszert (1996. ÉVI XXI. TÖRVÉNY).

A 2007/67-es országgyűlési határozat a területfejlesztési támogatásokról, a decentralizáció elveiről és a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről szóló alap dokumentum meghatározza a kedvezményezett kistérségeket. A **feltételrendszer** fontosabb elemei a következők voltak:

1. Területfejlesztési szempontból **kedvezményezett térség** alatt a területi fejlettségi besorolás alapján kedvezőtlenebb helyzetben lévő kistérségeket kell érteni.
2. A **kistérségek területi fejlettség alapján történő besorolásánál** – a megyei jogú várossal rendelkező kistérségek kivételével – gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális, foglalkoztatási mutatókból (öt mutató csoport) képzett komplex mutatót szükséges figyelembe venni. A komplex mutató kiszámításánál használt adatok körét a határozat melléklete tartalmazza.
3. A megyei jogú várossal rendelkező kistérségek esetében a komplex mutató számítását a megyei jogú város mutatóival és a megyei jogú város mutatói nélkül is indokolt elvégezni. Ezen kistérségek besorolásánál a két számítási mód számtani átlagát kell figyelembe venni.

4. Kedvezményezett kistérségeknek minősülnek a hátrányos helyzetű kistérségek, ezen **belül a leghátrányosabb helyzetű kistérségek**.
5. Hátrányos helyzetű kistérségnek kell minősíteni azokat a kistérségeket, amelyeknek a komplex mutatója kisebb, mint **az összes kistérség komplex mutatójának átlaga**.
6. A hátrányos helyzetű kistérségeken belül azokat a legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező kistérségeket, amelyekben az ország lakónépességének 15%-a él, leghátrányosabb helyzetű kistérségeknek kell minősíteni.
7. Azon, legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező leghátrányosabb helyzetű kistérségek felzárkóztatása érdekében, amelyekben az ország lakónépességének 10%-a él, alapvetően európai uniós forrásokra építve komplex programot kell kidolgozni, és annak megvalósítását kiemelten szükséges támogatni.
8. Azokban a régiókban, ahol az 5. pont szerint meghatározott hátrányos helyzetű kistérségek lakónépessége nem éri el a régió lakónépességének 30%-át, a régió belüli kohézió erősítése érdekében a regionális fejlesztési tanácsok – a 2. és a 3. pont szerint meghatározott komplex mutató figyelembevételével – regionális szempontból hátrányos helyzetű kistérségeket jelölhetnek ki. A régió területén lévő hátrányos helyzetű és a regionális szempontból hátrányos helyzetű kistérségek együttes lakónépessége nem haladhatja meg a régió lakónépességének 30%-át. A regionális szempontból hátrányos helyzetű kistérségek lakónépességét a tisztán hazai decentralizált források felosztásánál nem kell figyelembe venni.
9. **A települések között is jelentősek a fejlettségbeli különbségek**, ezért indokolt meghatározni egyrészt a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak minősített településeket, másrészt a jelentős munkanélküliséggel sújtottnak minősített településeket. A társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak minősített települések besorolásánál a gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, szociális, foglalkoztatási mutatókból képzett **komplex mutatót** kell figyelembe venni. Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak kell minősíteni azokat a településeket, amelyeknek a komplex mutatója kisebb, mint az összes település komplex mutatójának átlaga. Jelentős munkanélküliséggel sújtottnak kell minősíteni azokat a településeket, amelyekben a munkanélküliségi arány számított mutatója meghaladja az országos átlag 1,75-szeresét.
10. A társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak, vagy jelentős munkanélküliséggel sújtottnak minősített településeket a hátrányos, a társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak és jelentős munkanélküliséggel sújtottnak

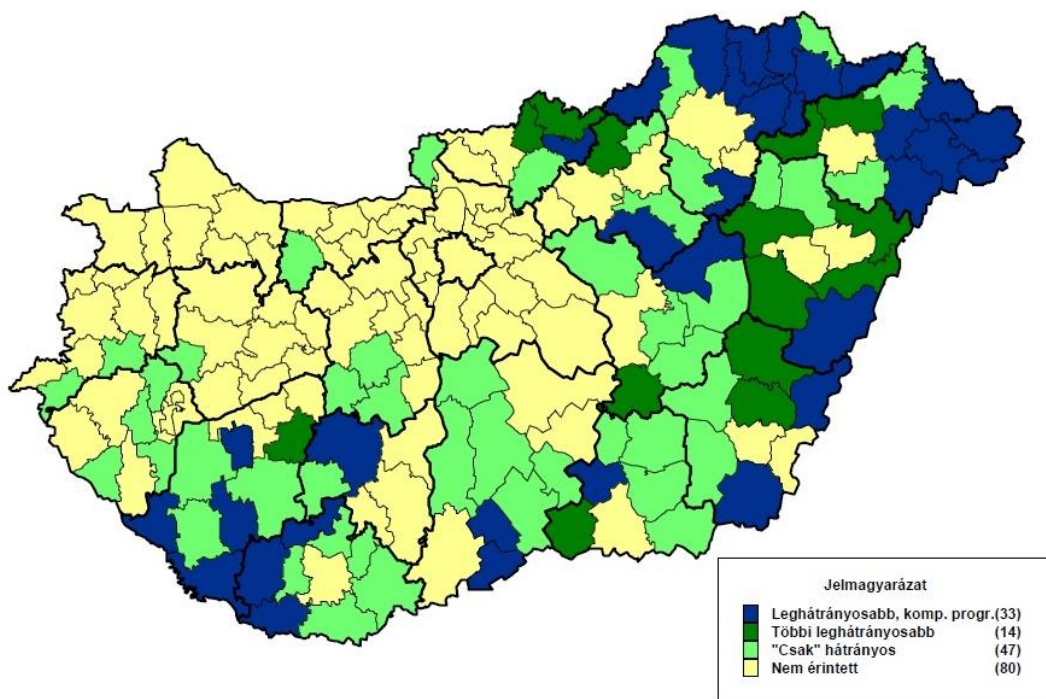
minősített településeket pedig a leghátrányosabb helyzetű kistérségekkel **egyenlő elbánásban szükséges részesíteni.**

11. A kedvezményezett kistérségek és települések besorolásánál használt dinamikus mutatók esetében a rendelkezésre álló utolsó öt év időtartamának adatait, a statikus mutatók esetében a rendelkezésre álló **legfrissebb adatokat kell felhasználni.**

12. A kedvezményezett kistérségeket és településeket a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulása illetékességi területének felülvizsgálatát követően felül kell vizsgálni. A kedvezményezett kistérségek és települések köréből kikerülő kistérségeket és településeket a fejlesztési célú támogatások igénybevételénél egy évig átmenetileg kedvezményezettnek indokolt tekinteni, esetükben a kedvezményezett kistérségeknél alacsonyabb támogatási intenzitást biztosítva (2007/67-ES KORMÁNYRENDELET).

A mutatók számításához **öt dimenzióból** lettek beépítve az adatok. Ez lényeges szempont, hiszen minél több területről építünk be az elemzésbe dimenziókat, annál pontosabb képet kapunk egy terület helyzetéről. Fontos továbbá megemlíteni, hogy a saját elemzésemet szintén dimenziók alapján fogom elvégezni, melyre dolgozatomban kutatási részében részletesebben kitérek:

- Gazdasági mutatók
- Infrastrukturális mutatók
- Társadalmi mutatók
- Szociális mutatók
- Foglalkoztatási mutatók

7. ábra: A Kedvezményezett térségek besorolása

Forrás: 2007/67-es kormányrendelet, 2007.

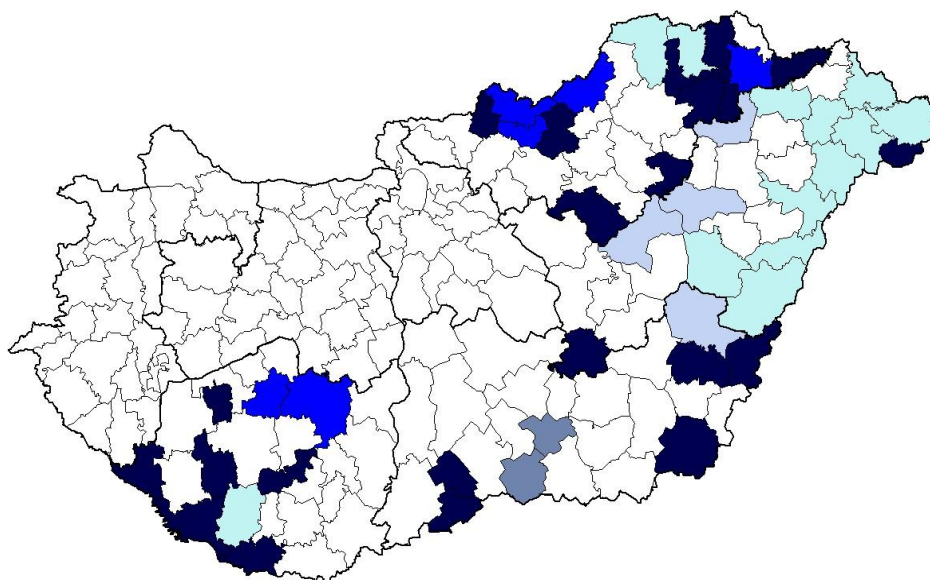
A törvényi elemzés 80 darab kistérséget talált elég fejlettnak, ezeket nem érintettnek nevezte. 47 darab kistérséget talált „Csak hátrányosnak” és emellett 14 darab kistérségből álló „Többi leghátrányosabb” nevezetű kategóriát alkotott. Végül pedig **33 darab komplex programmal segítendő hátrányos helyzetű kistérséget** állapított meg, köztük a Bodrogi kistérséget.

A komplex programmal segítendő leghátrányosabb helyzetű kistérségekről elmondható, hogy az ország periférikus területein helyezkednek el többségében, főleg az ország keleti valamint déli peremén. Akadnak belső perifériák is. A térkép alapján tökéletesen kirajzolódik a Bécs-Budapest tengely erőssége. Megemlíthető még, hogy a szomszédos kistérségek közül a Sárospataki szintén ebbe a kategóriába tartozik, míg a Sátorajúrhelyi és a Kisvárdai kistérség a „Csak hátrányos” nevű kategóriába kapott besorolást. (2007/67-ES KORMÁNYRENDELET).

A legújabb kutatások szerint a 2007-es törvény **felülvizsgálatot igényel**. Ugyanis létezik olyan kistérség, amely jelenleg már nem a 33 komplex programmal segítendő legalsó besorolási kategóriában helyezkedik el és létezik olyan kistérség is, amelynek napjainkra már szüksége lenne komplex segítendő programokra. A kutatás fontos alapját képezi az általam végzett munkának.

A kutatás, melyre alapozom a vizsgálataimat, gazdaságfejlesztési index létrehozását fogalmazza meg új és újszerű tudományos eredményként, mely az alábbi indikátorok alapján végzett klaszteranalízist (KOLLÁR, 2012):

1. Működő vállalkozások száma
2. Vándorlási különbözet
3. Szolgáltatás típusú vállalkozás
4. Rendszeres szociális támogatásban részesülők aránya
5. Munkanélküliségi ráta
6. 60 éven felüliek aránya
7. HDI

8. ábra: Az LHH kistérségek klaszterbe sorolása

Forrás: KOLLÁR SZERKESZTÉSE, 2012

A 47 LHH kistérség klaszterbe sorolása

(2007-2009 közötti időszak számtani átlaga)

□	Nem vizsgált kistérségek (127)	
■	1. klaszter	(6)
■	2. klaszter	(22)
■	3. klaszter	(2)
■	4. klaszter	(4)
■	5. klaszter	(13)

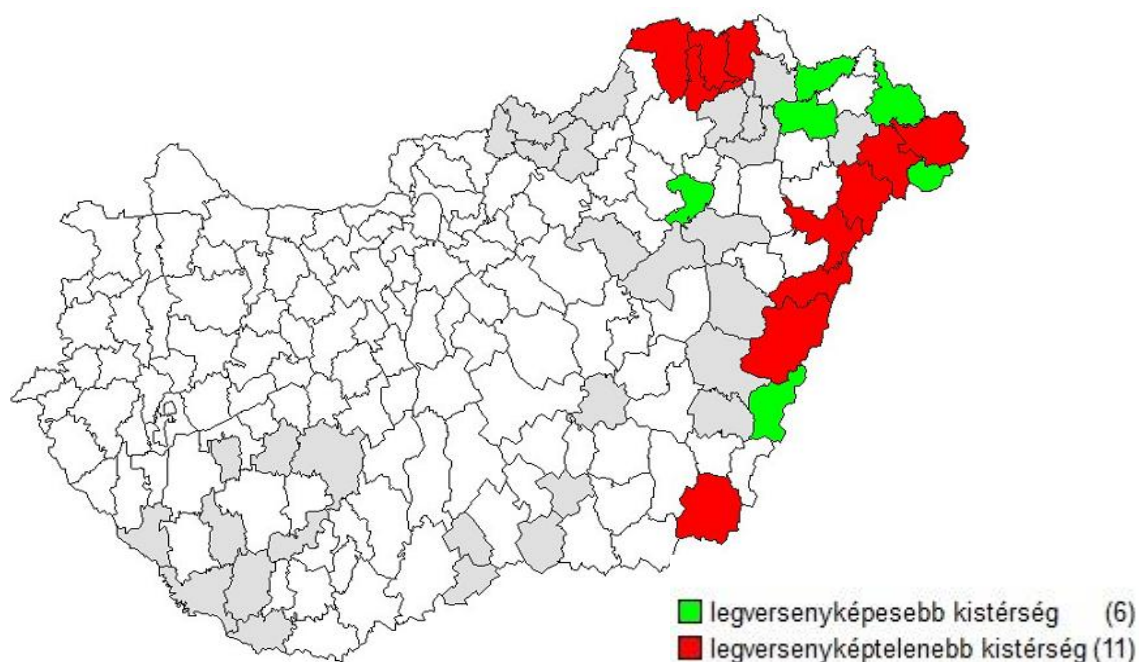
A Bodrogi kistérség a második csoportba kapott besorolást. Tehát összességében megállapítható, hogy a mutatószámok alapján a felsőbb, fejlődőképes kategóriába tartozik a

kistérség. Jellemző a magas munkanélküliség, és az alacsony képzettség, viszont ezek a térségek még be tudnak kapcsolódni az ország gazdaságának keringésébe. Szépen kirajzolódik az 5-ös klaszter elemei által alkotott „**Multiperiférikus bumeráng**”, melyet 17 kistérség alkot és a 33 LHHK közül is a legrosszabb versenyképességű potenciált mutatja (KOLLÁR, 2012).

A megalapozó kutatások is alátámasztják a Bodrogi kistérség versenyképtelenségéről eddig kirajzolódott képet, melyet Kollár 2012-es munkájára építettem, melyben a kiemelt indikátorok értékeit változtatta (KOLLÁR, 2012):

Mint már az előzőekben is említésre került, vizsgálataimat *A hazai hátrányos helyzetű kistérségek főbb térgazdasági összefüggései* című munkára alapozom, ezért fontosnak tartom, az alapkutatás eredményeit dolgozatomban is az alábbiakban megjeleníteni.

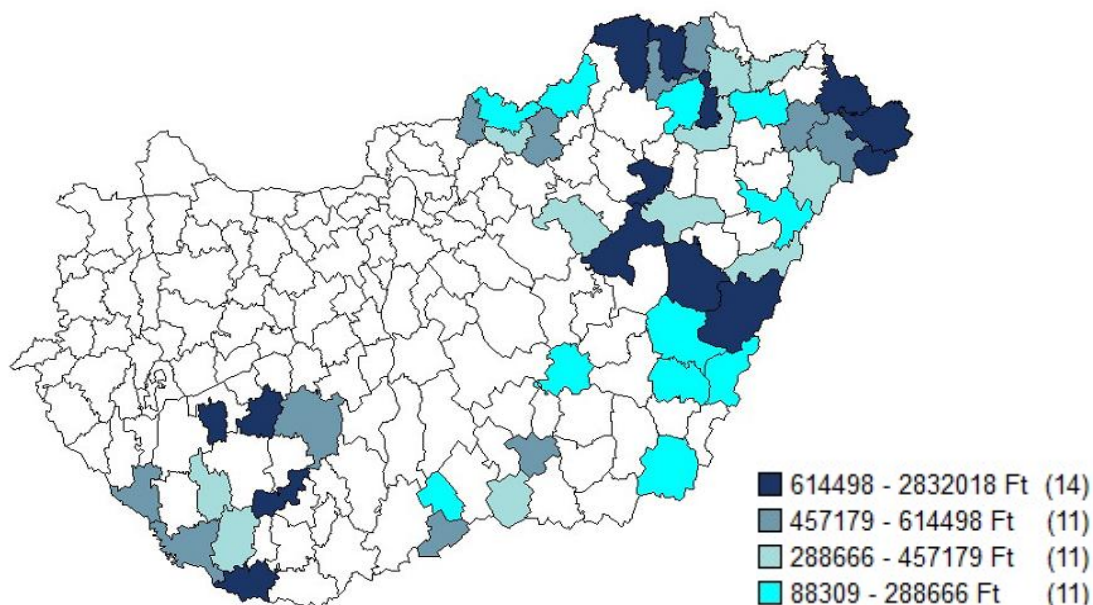
1. A kiemelt indikátorok értékét 5 %-kal pozitív irányba változtattam.
2. A kiemelt indikátorok értékét 10 %-kal pozitív irányba változtattam.
3. A kiemelt indikátorok értékét 15 %-kal pozitív irányba változtattam.

9. ábra: Versenyképesség alakulás a Leghátrányosabb helyzetű kistérségekben

Forrás: KOLLÁR SZERKESZTÉSE, 2012

Az ábrán jól látható, hogy a statisztikai mutatók alapján **6 darab versenyképes kistérség** létezik, köztük az általam vizsgált Bodrogi kistérség. Ez a kutatás bizonyítja a választott téma aktualitását, és a kistérség fejlődésének lehetőségét. Az ábrán pirossal jelölt 11 darab kistérség annyira leszakadónak mutatkozott, hogy az indikátorok nagyarányú növelésével sem tudtak feljebb sorolást elérni.

10. ábra: Egy főre jutó ÚMVP+ ÚMFT támogatások mértéke

Forrás: KOLLÁR SZERKESZTÉSE, 2012

Az ábrán az 1 főre vetített ÚMFT+ÚMVP támogatási összeg alapján kialakított rangsor látható és ez alapján az ország legerősebb, és leggyengébb kistérségei 2007-2009 között. A Bodrogi kistérségben alacsonynak mondható ez a szám. **Fontos lenne, hogy a települések pályázzanak, és hasznosan költsek el a forrásaikat.** Sajnos sok esetben a települések nem értesülnek a támogatásokról, vagy pedig nem rendelkeznek elég rutinnal egy pályázat megírásához, ami a képzettségi hiányosságokra vezethető vissza.

3. Anyag és módszer

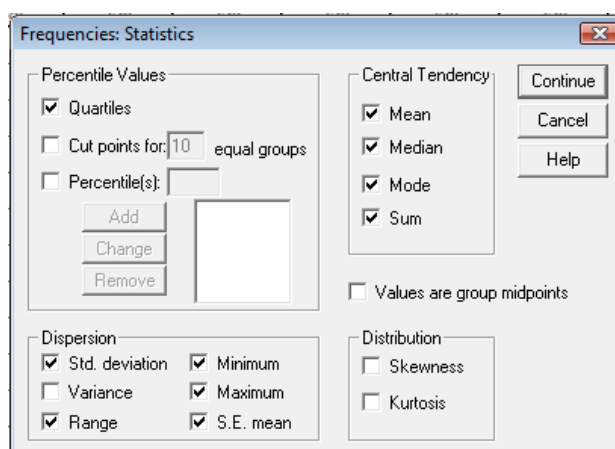
A kutatásaim során **három különböző vizsgálatot** végeztem el. Indexeket képeztem, klaszteranalízist futtattam végül pedig egy online kérdőívet készítettem a Bodroghközi kistérség lakosaival. Mindenekelőtt egy alap adatbázist készítettem Microsoft Excelben, melyet alapul véve a későbbiekben felhasználtam. Ehhez az Országos Területfejlesztés és Területrendezési Rendszer (TeIR) adatbázisa szolgáltatta a település szintű adatokat. Az adatokat a 2007-es évtől 2010-ig gyűjtöttem össze. Mivel a jelenlegi kistérségi rendszer 2007-től él, így a korábbi adatokat nem tudtam számításba venni. Az adatokat négy különböző csoportban töltöttem le. Demográfiai, gazdasági, szociális és infrastrukturális adatokat gyűjtöttem mindegyik településről, beemelve a kistérség 17 települése mellé a három környező centrumot, Sátoraljaújhelyet, Sárospatakot és Kisvárdát. Utóbbi három település adataira a centrum vizsgálat miatt volt szükségem. Megemlítendő egy ötödik dimenzió, a turisztikai mutatók csoportja, amelyet csak részben használtam fel az elemzésemben. Ennek oka, hogy a térségben nem jellemző a nagymértékű turizmus, másodsorban pedig a 2010-es adatok még sok településen hiányosak a TeIR adatbázisában. Az adatokat a Microsoft Office Excel 2007-ben kezeltem. Számos mutatónál ügyeltem az egy főre vetítés fontosságára, valamint a demográfiai adatok egy részét is ezrelék formában jelenítettem meg, ügyelve a statisztikai dimenziótlanítás fontosságára. A mutatók közül fontos kiemelni kettőt. A természetes szaporulat mutatóját az élve születések és a halálozások számának különbsége jelentette, míg a vándorlási különbözetet az odavándorlások és az elvándorlások számának differenciája, így ezen esetekben megjelentek negatív előjelű számok is. A következő lépésben egy új munkalapon a négy év számtani átlagát vettem és ez alapján kezdtem hozzá az elemzésem következő lépésének. Ezt a munkalapot emeltem át az SPSS programba, melyet a további elemzések elkészítésénél használtam. Az indexképzést négy dimenzióra végeztem el, majd ezeknek az indexeknek pontszámot adtam. A települések pontszámainak összeadásával kaptam meg a végső pontszámát. A klaszteranalízisnél több futtatást is elvégeztem, hogy megtudjam hány klasztercsoport szemlélteti legjobban a vizsgálataimat. A kérdőívet a Google Docs űrlapkészítő felületével alkottam meg. Igyekeztem burkolt kérdéseket feltenni a centrum vizsgálatához, valamint a térség fejlesztési lehetőségeire voltam kíváncsi. Összesen 77 darab kérdőívet sikerült összegyűjtenem. Fontos megemlíteni, hogy a kérdőívet csak visszakérdezésképpen készítettem, kutatásom nem erre alapul. A kérdőív nem reprezentatív. A különböző térképi ábrázolásokhoz az Adobe Photoshop 7 nevű programot használtam. Most a három vizsgálat részletes bemutatása következik.

4. Kutatási eredmények

Ezen fejezetben a Bodrogi közti kistérség kutatási eredményei kerülnek bemutatásra, melyek kitérnek az indexek képzésére, a klaszteranalízis eredményére, valamint a kérdőívek elemzésére.

4.1 Indexek képzése

Az indexek képzésénél megemlítendő, hogy ilyen típusú csoportképzés szubjektív módon zajlik. Az egyes indexekhez én magam választottam ki a négy mutatót. Mint már korábban

11. ábra: Statisztikai jellemzők kiválasztása az SPSS-ben

Forrás: Saját szerkesztés, SPSS program, 2012.

említettem négy dimenzióból alkottam külön-külön indexeket. **Demográfiai, szociális ellátási, gazdasági és infrastrukturális indexeket alkottam.** Az indexek képzésénél fontos volt meghatározni kvartilis értékeket, azaz a **negyedelő értékeket**. Ezek alapján alkottam a három csoportot, az első kvartilis alatti településeket -1 es pontszámmal láttam el, a két negyedelő érték közöttieket 0-val, és a felső kvartilis feletti értékekkel rendelkező településeket +1 es pontszámmal láttam el. Természetesen figyelni kellett a fordított mutatókra, ilyen volt például a munkanélküliség és az öregségi index, amelynél az alsó kvartilis alatti értékek voltak a pozitív pontozásúak. Egy másik probléma, hogy a települések néha olyan rossz értékekkel rendelkeztek, hogy a felső kvartilis maga is negatív szám volt. Ilyenkor a felső kvartilist fel kellett tolnom 0-ra. Az spss programban a kiválasztott mutatók statisztikai tulajdonságait az Analyse/Descriptive Statistics/ Frequences menüpontban értem el. A következő lépésben átemeltem az általam kiválasztott négy mutatót, egy dimenzióból. Itt továbblépve a Statistics párbeszédpanelen ki kellett jelölnöm azokat a tulajdonságokat, amelyekre szükségem volt. Ezeket az alábbi ábra szemlélteti:

A Charts opció kiválasztásával meghatározható, hogy milyen grafikai megjelenítést alkalmazzunk! Jelen esetben a hisztogramot választottam, majd folytattam a Continue gombra, azután az OK gombra való kattintással. Ezt követően egy ehhez hasonló táblát kaptam melyből excelben meghatároztam a három csoportot, és új kódolással láttam el. A -1 a rossz helyzetben lévő település melynek a helyzete romlik. A 0 az átlagos, a +1 jelenti a fejlődőképes településeket. Az ábrán jól látszik, hogy az öregedési index egy fordított mutató, valamint két mutató esetében korrigálnom kellett a felső kvartilist 0 -ra.

		termszap	vandkul	nepsurus	oregsegi			Termész	Vándorl	Öregedé
N	Valid	20	20	20	20	Új kód	Népsűrű	etes	ási	si index
	Missing	0	0	0	0		ség	szaporod	egyenle	(vigyázat,
Mean		-35,7461	-17,9261	198,6500	94,7532	-1	96 és	min 74	min 26 és	124 es
Std. Error of Mean		11,47014	7,51517	33,89285	9,16180		alatta	alatt	alatta	felette
Median		-23,2321	-9,0884	137,3750	89,5170	0		min 73	min 25	58 és
Mode		-174,70	-125,34	96,00	33,86		97-244	min 1 ig	min 1 ig	123
Std. Deviation		51,29604	33,60886	151,57342	40,97283	1	245 felett	0 felett	0 felett	57 alatt
Range		197,69	148,36	534,75	150,41					
Minimum		-174,70	-125,34	36,25	33,86					
Maximum		22,99	23,02	571,00	184,27					
Sum		-714,92	-358,52	3973,00	1895,06					
Percentile 25		-74,8924	-26,1115	96,0000	57,9768					
Percentile 50		-23,2321	-9,0884	137,3750	89,5170					
Percentile 75		1,1922	-8,8880	245,8750	124,3517					

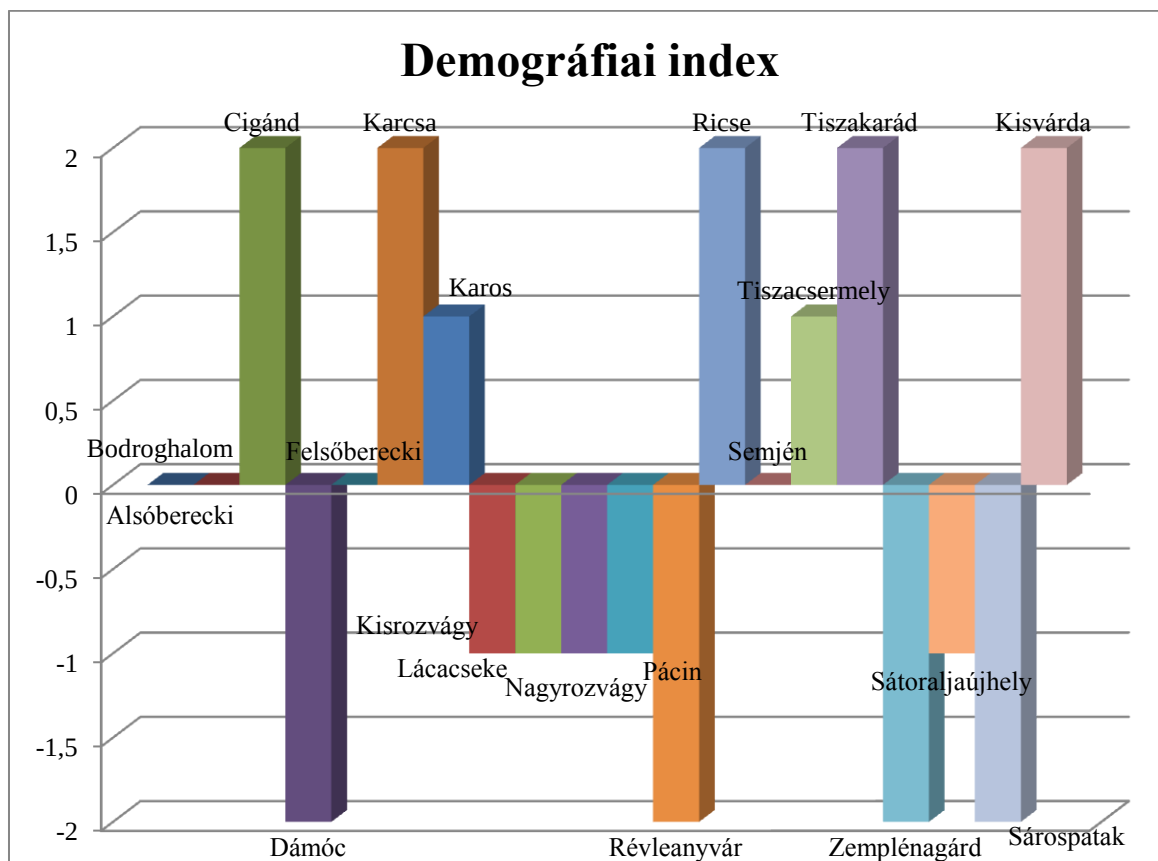
12. ábra Eredmények átkódolása

Forrás: Saját szerkesztés, 2012.

Az eredmények értékelése és a csoporthatárok meghatározása után ezeket az értékeket Spss segítségével határoztam meg melynek segítségével megtudtam melyik település melyik csoportba tartozik egy mutató tekintetében. A négy mutató értékeit összeadva kaptam meg az egy dimenzióra vonatkozó index-számot. A dolgozatom következő részében ezeknek a dimenzióknak az eredményeit szeretném értékelni.

4.1.1 Demográfiai index

A demográfiai index képzéséhez az alábbi négy mutatót használtam. Népsűrűség, természetes szaporodás, vándorlási egyenleg, valamint az öregedési index, amely fordított mutató.

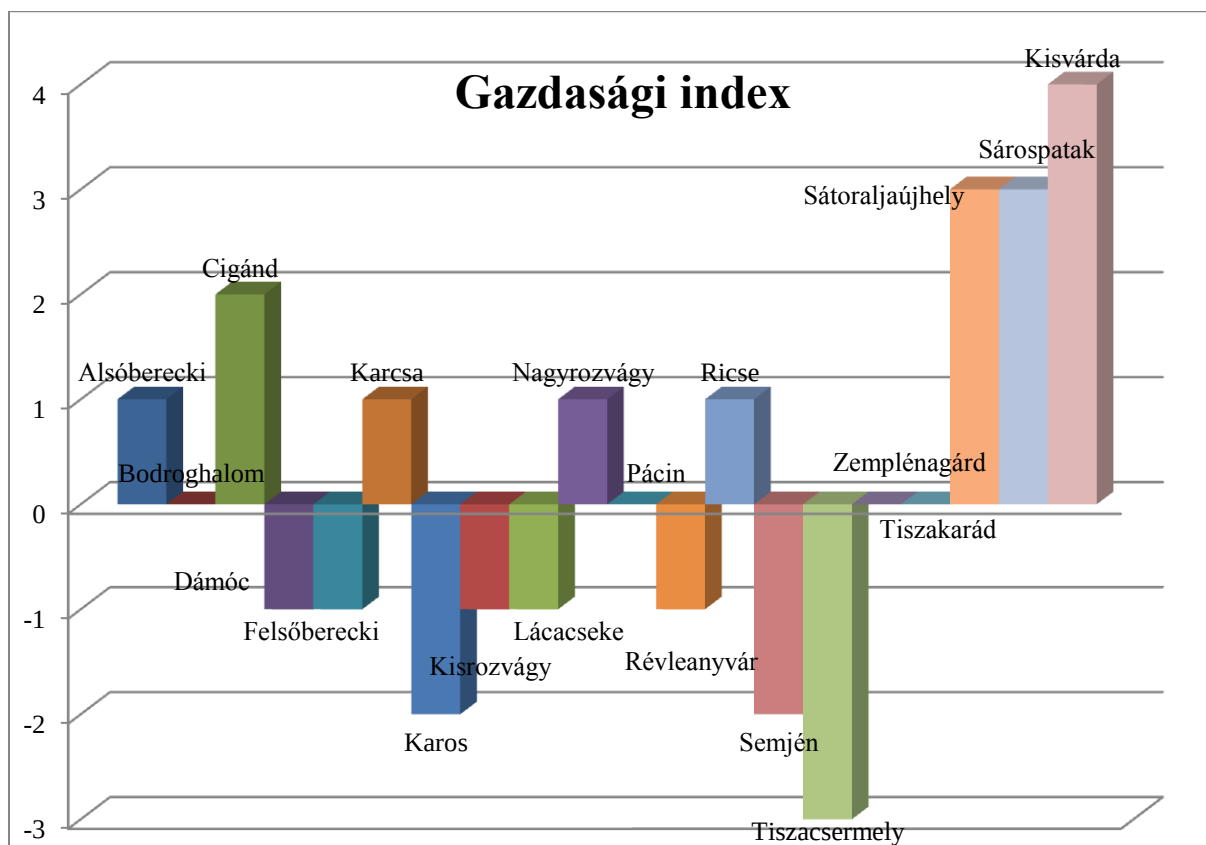
13. ábra: Demográfiai index alakulása

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A diagram megmutatja, hogy demográfiai tekintetben Cigánd, Karcsa, Ricse, Tiszakarád és Kisvárd áll a legjobb helyzetben, ilyen tekintetben. Mind a négy település esetében elmondható, hogy nem kapott negatív pontszámot egyik mutató tekintetében sem. Megemlítendő még Bodroghalom, amely mind a négy mutató alapján átlagosnak bizonyult. A legrosszabb pontszámokat Zemplénagárd, Sárospatak, Dámóc és Révleányvár kapta. Ezeken a településeken az öregségi index mindenhol negatív volt, vagyis a fiatalokhoz viszonyítva magas az idősök száma, tehát **előregedő-társadalom jellemző**.

4.1.2 Gazdasági index

A gazdasági index tekintetében a regisztrált és a működő vállalkozások száma, az aktív lakosság, és a regisztrált munkanélküliek száma (az összes mutató lakosságra vetítve) jelentette a vizsgálati alapmutatókat. A regisztrált munkanélküliek száma ez esetben is fordított mutató.

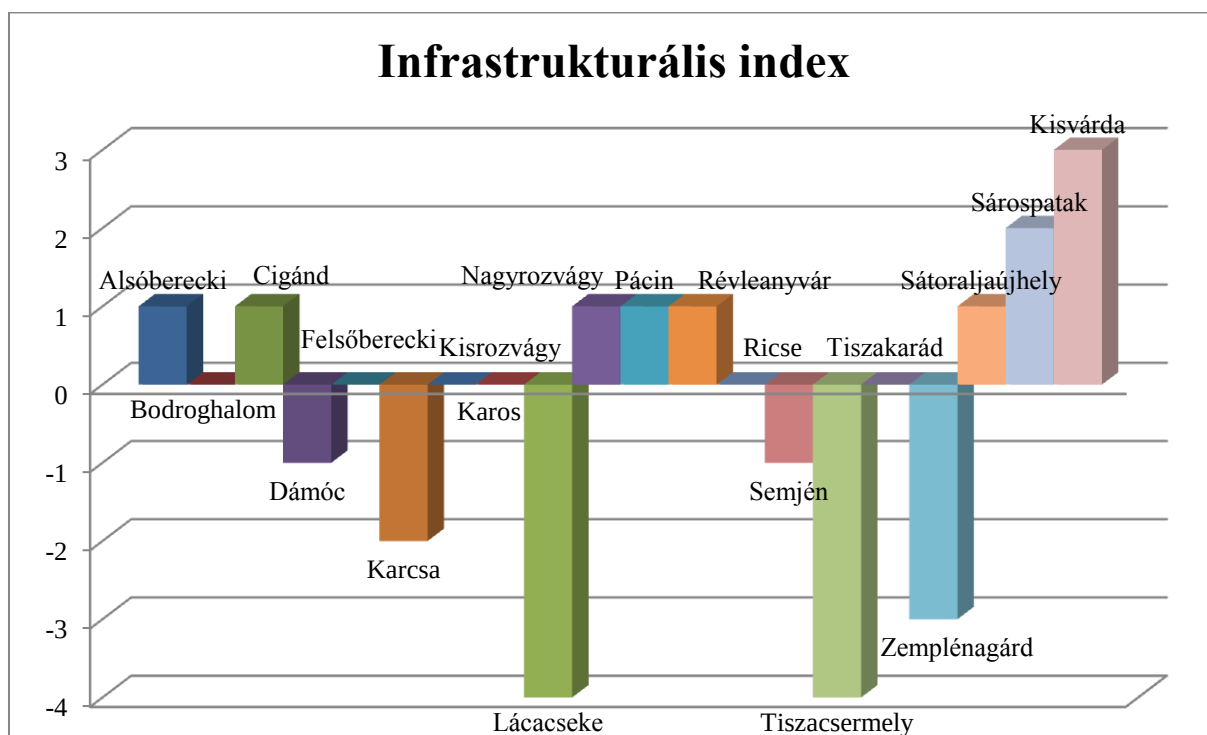
14. ábra: Gazdasági index alakulása

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A három valós centrum kiemelkedik a térségből. Kisvárdá az index alapján a legfejlődőképesebb település. Cigándon egyre több fejlesztés valósul meg, egyre több munkahely létesül. Ha csak a kistérség településeit vesszük figyelembe, akkor elmondható, hogy **Cigánd kedvező feltételekkel rendelkezik** a kistérségi centrumszerep ellátására. Tiszacsermely messze a legrosszabb helyzetű település. Egyedül a munkanélküliek számában volt átlagos, a többi mutató alapján kedvezőtlen a helyzete.

4.1.3 Infrastrukturális index

Az infrastrukturális indexet szintén négy mutató alapján határoztam meg. A közcsatorna hálózatba bekötött lakások száma, az ivóvíz hálózatba bekötött lakások száma, a gázzal fűtött lakások száma, valamint a gépkocsik száma alapján határoztam meg az indexet. Ez esetben nem volt fordított mutató. Mindenütt egy főre vetítést alkalmaztam a megfelelő összehasonlíthatóság érdekében.

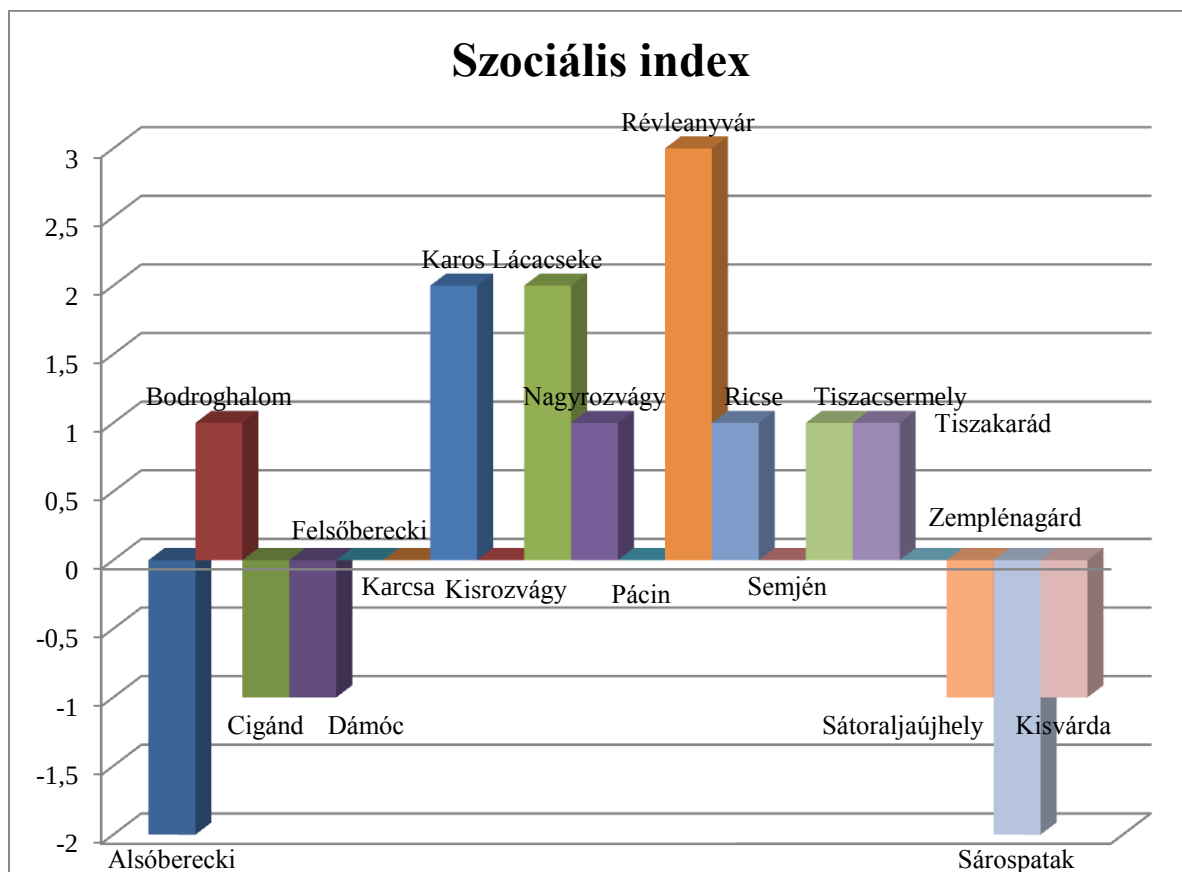
15. ábra: Infrastrukturális index alakulása

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

Kisvárd és Sárospatak tekintetében elmondható, hogy kedvezőnek bizonyulnak a mutatók. A másik két központ, Cigánd és Sátoraljaújhely 1-es pontszámot ért el. Sok település helyezkedik el az átlagosnak mondható 0 és 1 értékekkel. Zemplénagárd Tizacsermely és Lácacséke érték el a legrosszabb eredményeket. A mínusz négyes pontszám azt jelenti, hogy mind a négy mutató esetében a legrosszabbak voltak ezek a települések, amelyek infrastrukturális ellátottsága és az infrastruktúra színvonala gyenge.

4.1.4 Szociális index

A szociális indexet az óvodapedagógusok száma, az önkormányzati járdák hossza, a nyilvános könyvtárak száma, és a szociális ellátásban részesültek száma határozza meg. Ez esetben is lakosságszámra vetítettem a mutatókat.

16. ábra: Szociális index alakulása

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A szociális ellátás mutatói alapján a kis lélekszámú települések kaptak jobb pontszámot. Mind a négy kistérségi központ rosszul teljesített. Közülük Sárospatak kapta a legrosszabb értéket. Meglepő Karos és Lácacséke, valamint Révleányvár kiemelkedése. Magyarázható viszont azzal, hogy ezeknek a településeknek jóval kisebb a lakosságszáma, így könnyebb a mutatók terén jó értékeket kialakítani.

4.1.5 Összesített eredmények

Az összesített eredmények az előző négy index összevonásával képződtek. Az összesített eredmények a következők:

	Demográfiai	Gazdasági	Infrastrukturális	Szociális	Összesített
Alsóberecki	0	1	1	-2	0
Bodroghalom	0	0	0	1	1
Cigánd	2	2	1	-1	4
Dámóc	-2	-1	-1	-1	-5
Felsőberecki	0	-1	0	0	-1
Karcsa	2	1	-2	0	1
Karos	1	-2	0	2	1
Kisrosvány	-1	-1	0	0	-2
Lácacseke	-1	-1	-4	2	-4
Nagyrosvány	-1	1	1	1	2
Pácin	-1	0	1	0	0
Révleányvár	-2	-1	1	3	1
Ricse	2	1	0	1	4
Semjén	0	-2	-1	0	-3
Tiszacsermely	1	-3	-4	1	-5
Tizsakarád	2	0	0	1	3
Zemplénagárd	-2	0	-3	0	-5
Sátoraljaújhely	-1	3	1	-1	2
Sárospatak	-2	3	2	-2	1
Kisvárd	2	4	3	-1	8

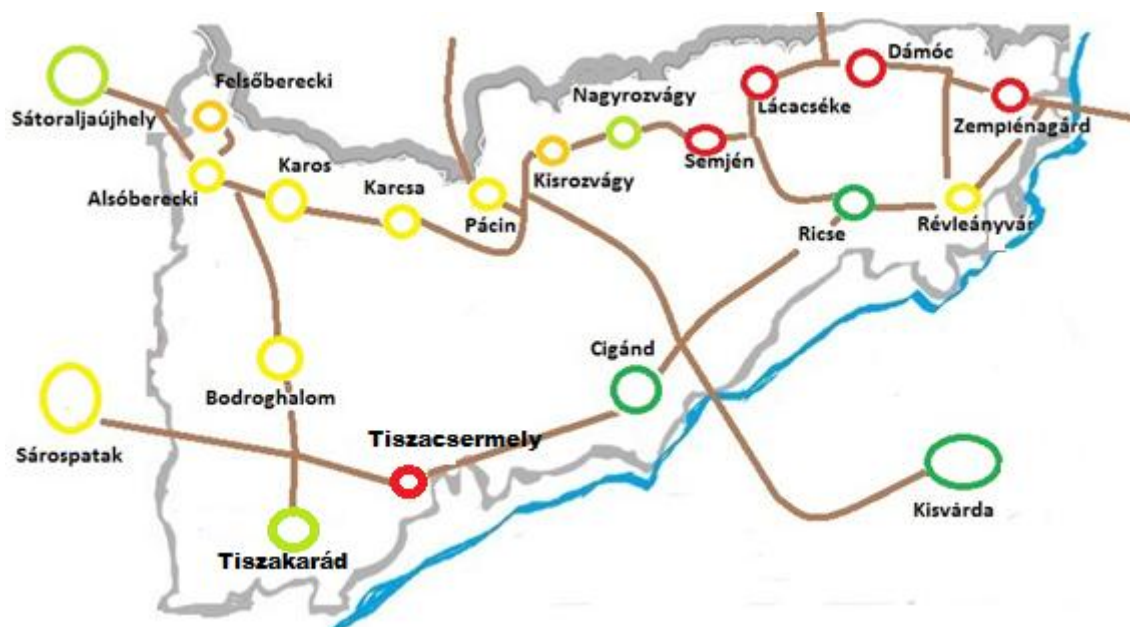
17. ábra Összesített indexek

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A táblázatban látható módon 3 színárnyalattal alkottam meg a csoportokat. Magasan **kiemelkedő Kisvárd**, amely a mutatók tekintetében a legerősebb település, nyolc ponttal. Ezt követően Cigánd és Ricse következik négy ponttal. Ricsénél megemlítendő, hogy egyik indexben sem kapott negatív értékelést. Cigánd és Kisvárd együttesen a szociális ellátás terén kapott negatív pontszámot. Ezután következik Tizsakarád, Sátoraljaújhely és Nagyrosvány. Tizsakarád ugyancsak nem kapott negatív értéket egyik dimenzió tekintetében sem, pedig egy zsáktelepülésről van szó. Sátoraljaújhelyben és Tizsakarádban közös, hogy egy mutatóban emelkednek csak ki, a többiben közepes értékelést kaptak. Sátoraljaújhely ebben a csoportban való szereplése meglepő. Az átlagos csoportot citromsárgával jelöltem. Ide tartozik ugyancsak meglepő módon Sárospatak, Révleányvár, Karcsa, Karos, Bodroghalom, Alsóberecki és Pácin. Erre a csoportra jellemző, hogy az egyes indexek vagy semlegesítik egymást, vagy pedig az összes mutató nulla körül mozog, nincsenek nagy kiugrások. Narancssárga színnel jelöltem az inkább romlás jeleit mutató településeket.

Felsőberekci és Kisrosvág határ mentén elhelyezkedő kisebb települések. **Egyik település sem kapott pozitív értékű pontszámot**, jellemző érték a nulla. A legrosszabb helyzetű településeket piros színnel emeltem ki. Semjén még valamennyire átmenetet képez, ez után következik Lácacséke a kistérség legkisebb lélekszámú települése, Dámóc, Tiszacsermely és Zemplénagárd. Tiszacsermely, amely ugyan a centrum közelében helyezkedik el, mégsem mutat kedvező értékeket, a másik három település pedig a kistérség legtávolabbi sarkában helyezkedik el, messze a centrumoktól. Ez a fekvésbeli hátrányos helyzet egyértelműen magyarázza a települések rossz helyzetét. Dámóc minden index tekintetében negatív értéket kapott.

Az eredményeket célszerű térképen is megjeleníteni:

18. ábra Összesített index eredménye

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A térképes ábrázolás segítségével megállapítható, hogy Kisvárd környékén elhelyezkedő települések vannak a legjobb helyzetben, habár a Tisza, mint természetes jellegű határ továbbra is gyengíti a vonzáskörzet pozitív hatását. Továbbá az is kirajzolódik, hogy a határ menti települések nem tudnak a gazdaság körforgásába bekapcsolódni, és folyamatosan romló értékeket kaptak. Ugyan ez tapasztalható a zsáktelepüléseken is. **A földrajzilag teljesen elszigetelt**, apró települések a kistérség keleti felében leszakadás jeleit mutatják. Továbbá érdekességgként jelenik meg, hogy Sárospatak nem volt besorolható a fejlődőképes kategóriába.

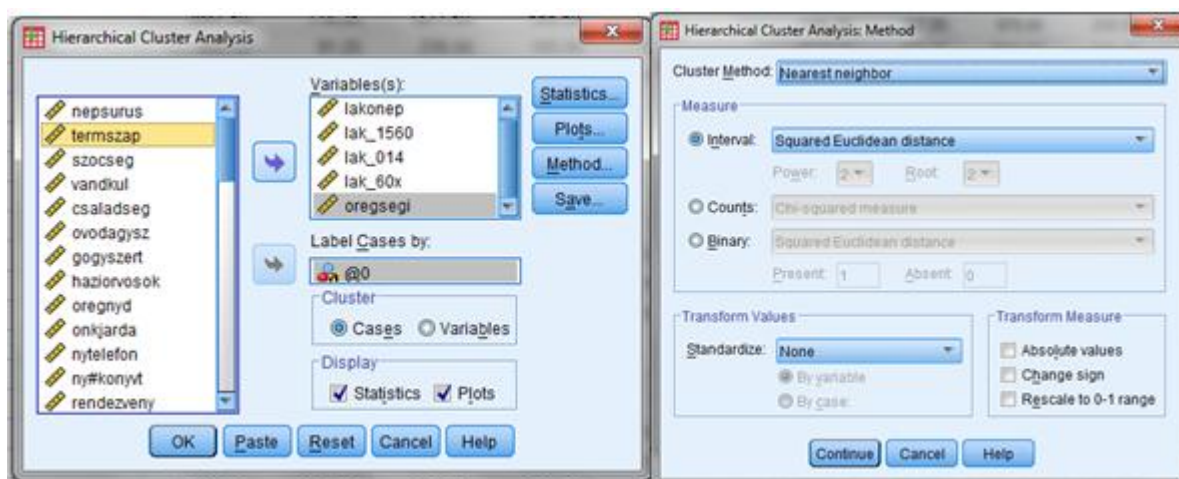
4.2 Klaszteranalízis

A klaszteranalízis alapvető célja, hogy a megfigyelési egységeket viszonylag **homogén csoportokba rendezze, az elemzésbe bevont változók alapján**. A folyamat akkor sikeres, ha az egységek hasonlítanak csoporttársaikhoz, azonban eltérnek a más csoportba tartozó elemektől.

A klaszteranalízis hátrányai (SAJTOS -MITEV, 2007):

- Nincs egyetlen legjobb megoldás, a klaszterbe való tartozás a választott eljárás függvénye
- Minden esetben klasztereket alkot, függetlenül attól, hogy azok ténylegesen jelen vannak-e az adatokban
- A klasztermegoldások a bevont változóktól függenek
- Nem vonható le következtetés az alapsokaságra

A klaszteranalízist így elsősorban **feltáró kutatásra használjuk**. A megfigyelési egységeket a települések alkotják, ezeket hasonlóság alapján csoportosítja az SPSS program. A klaszteranalízis során mélyrehatóbb vizsgálatot végeztem. Negyven darab mutató alkotta az adatbázisomat. Ezek után az egyes mutatókat egy főre vetítettem, és a négy év átlagából alkottam meg az adatbázist, melyet átemeltem az SPSS programba. A variable view nézetben át kellett állítanom a települések nevén kívül minden mutatót scale-re nominal-ról. Az elemzés elvégzése előtt sok dolgot kellett eldöntennem. Először is meg kellett néznem vannak-e kiugró adatok az adatbázisban, ugyanis ezek az adatok nagymértékben torzítják a kapott eredményt. Ilyen adatsor volt az egy főre jutó támogatások, melyet kizártam az elemzésből. Feltételeztem, hogy a leszedett adatok korrelálnak egymással, az elemzés csak így futtatható le. Az elemzésemben minden mutatómat azonos súllyal kezeltem. A klaszteralgoritmus meghatározása szintén fontos tényező. A dolgozatomban én hierarchikus klaszteranalízist választottam. Ez az összevonáson alapuló elemzés.

19. ábra Klaszteranalízis beállítása

Forrás: Saját szerkesztés, SPSS program, 2012.

Az analízis az **SPSS programban** az Analyze /Classify /Hierarchical Cluster menüpontban indítottam el. A megnyíló ablakban el kell rendezni a mutatókat. A label cases by hoz került a települések címkéje, az összes többi mutatót a variables-be, azaz a változókhoz tettem. Az ablakban még be kell jelölnünk a Cases nevű opciót, amely arra vonatkozik, hogy a megfigyelési egységeket, jelen esetben a településeket akarjuk klaszterekbe sorolni. A display alponthban tudjuk beállítani, hogy szeretnénk-e kapni az eredményekről statisztikát (Statistics), és grafikonokat (Plots). Ezeket a futtatásomban bejelöltem. A Statistics almenüpontban beállítottam, hogy a klaszterek száma minimum öt és maximum hat legyen. A plots almenüpontban bejelöltem a dendrogram (fadiagram) opciót. A módszer kiválasztásánál a Nearest neighbour (legközelebbi szomszéd) lehetőséget választottam, ez segít abban, hogy megtaláljuk a kiugró, úgynevezett abnormális elemeket. Az intervallumon belül pedig a négyzetes euklidészi távolságot választottam. Ezután a continue (folytatás)-ra kattintva futtattam az elemzést, melynek eredményei a következők lettek.

Megjegyzésként említem, hogy két klaszteranalízist is futtattam. Egyet csak a kistérség településeire, egyet pedig a centrum vizsgálatomhoz. Ennek oka, hogy a három pluszba bevont település (Sátoraljaújhely, Sárospatak, Kisvárdá) oly mértékű erős képet mutatott, hogy a kis településeket egy klaszterbe sorolta. Ez indokolja azt a döntésemet is, hogy legcélszerűbb volt hat darab klasztert alkotni a nagy elemzésben, a kistérségen belülihez pedig négy csoportot állítottam be.

1. táblázat: Az elemzésbe bevont elemek száma

Case Processing Summary^{a,b}

Cases					
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
17	100,0	0	,0	17	100,0
Valid		Missing		Total	
N	Percent	N	Percent	N	Percent
20	100,0	0	,0	20	100,0

a. Euclidean Distance used

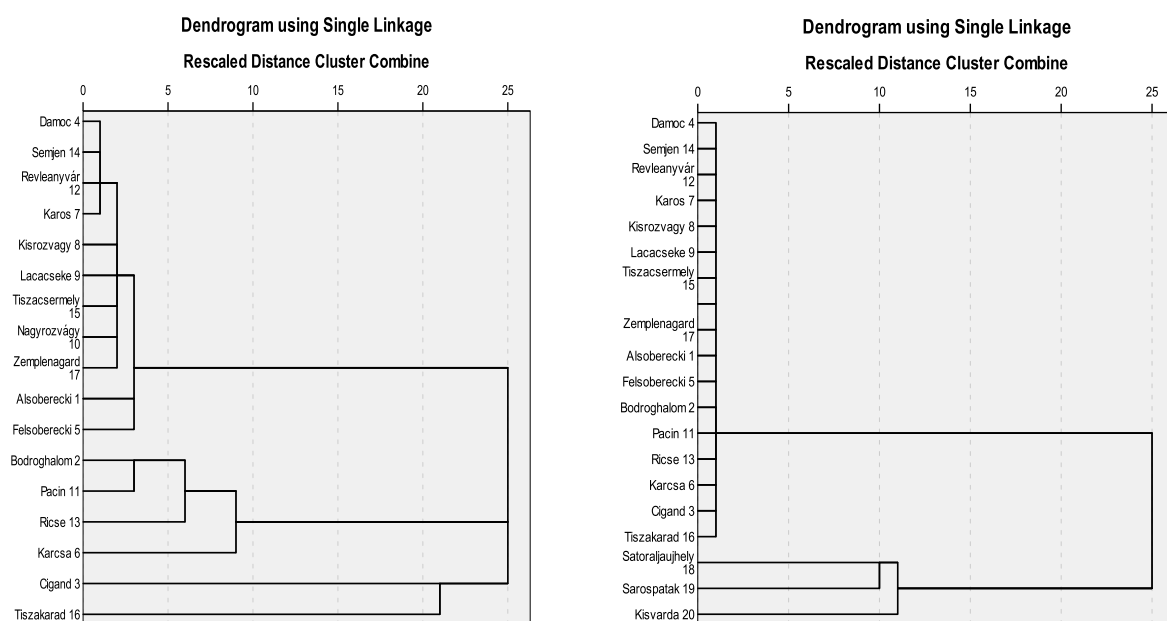
b. Single Linkage

Forrás: Saját szerkesztés TeIR adatok (2007-2010) alapján, SPSS program, 2012.

Az eredményül kapott első táblázat az elemek számára vonatkozik. Megmutatja, hogy a teljes (Total) elemszámból hányat vont be az SPSS az elemzésbe (Valid), és hányat nem (Missing). Ebben az esetben mind a 17 illetve 20 elem bevonásra került.

A következő eredmény a dendrogram, melyet balról jobbra értelmezünk. Ebből leolvasható, hogy az elemzés során mely megfigyelési egységeket vontunk össze. Arra is rámutat, hogy melyik elemek különülnek el egymástól, és hol következik be a legnagyobb ugrás.

2. táblázat: Dendrogram eredménye kistérségen belül és kívül

Forrás: Saját szerkesztés TeIR adatok (2007-2010) alapján, SPSS program, 2012.

A kistérségen belüli dendogramon jól látszik hogy az elemzés első lépésben Dámócot, Semjént, Karost valamint Révleányvárt csoportosította. A következő összevonást Kisrosvág, Lácacséke, Tiszacsermely, Nagyrosvág és Zemplénagárd képezte. A következő egységet Alsóberecki és Felsőberecki alkotja. A két település között hasonlóság is megfigyelhető, a két település azonos tulajdonságokat mutat. Ugyanebben az összevonásba került Bodroghalom és Pácin, de az előbb említett két településtől különbözik az összevonási tulajdonság. Karcsa önálló egységet képez, de még ez a település is jóval elmarad Cigánd és Tiszakarád árnyékában. Az megfigyelt egységek közül kiemelkedik Cigánd és Tiszakarád. A két település közel azonos tulajdonságokat is mutat.

A kistérségen kívüli elemzés felvázolja az általam felvetett problémát. A klaszterek olyan távol vannak egymástól, hogy a kistérség 17 települése azonosságot mutat, és rendkívül távol helyezkedik el a másik három településtől. A három település szintén hasonlóan bizonyult az elemzésben. Az elemzés ez esetben is kimutatja, hogy **Kisvárd a legfejlesztőképesebb a mutatók alapján.**

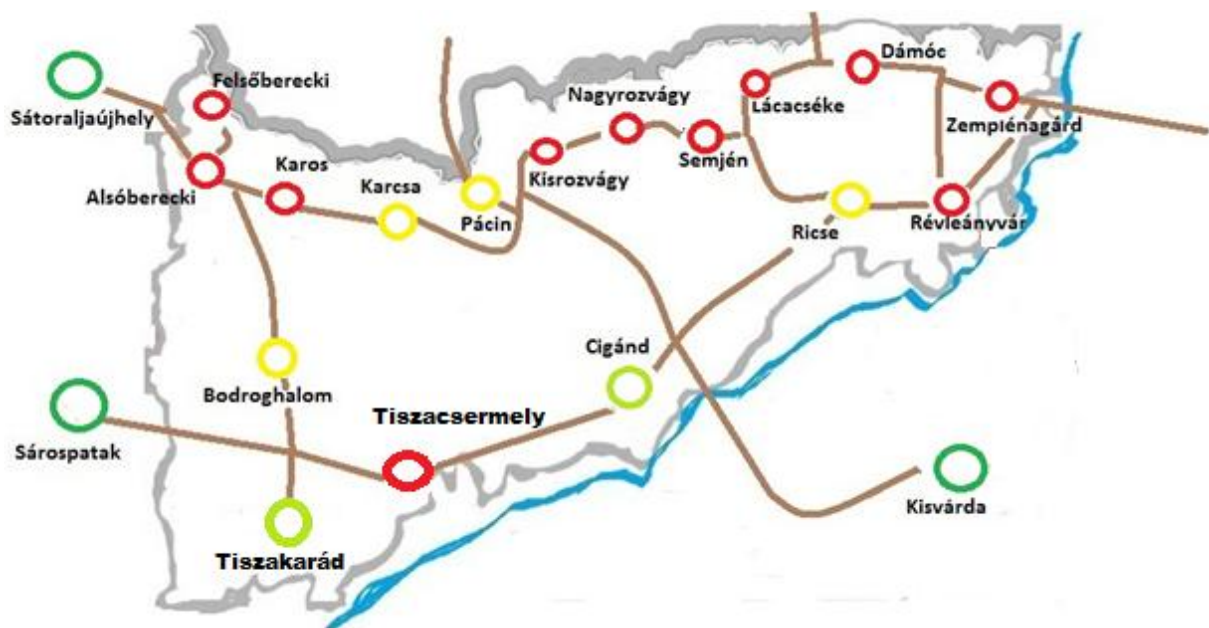
3. táblázat: Klaszteranalízis eredményei

Cluster Membership			
Case	4 Clusters	6 Clusters	Kistérségi
1:Alsóberecki	1	1	1
2:Bodroghalom	1	2	2
3:Cigand	1	3	5
4:Damoc	1	1	1
5:Felsőberecki	1	1	1
6:Karcsa	1	2	3
7:Karos	1	1	1
8:Kisrosvág	1	1	1
9:Lácacséke	1	1	1
10:Nagyrosvág	1	1	1
11:Pácin	1	2	2
12:Révleányvár	1	1	1
13:Ricse	1	2	2
14:Semjen	1	1	1
15:Tiszacsermely	1	1	1
16:Tiszakarád	1	3	4
17:Zemplénagárd	1	1	2
18:Satoraljaiújhegy	2	4	
19:Sárospatak	3	5	
20:Kisvárd	4	6	

Forrás: Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, SPSS program, 2012.

Az első elemzés a már említett 4 klasztercsoportos, melyet **nem használtam fel**, ugyanis érdemleges eredményt nem hozott. Annyi tűnik ki az elemzésből, hogy a három bevont kistérségi centrum messze meghaladja a Bodrogi kistérség településeinek értékeit. Az is megállapítható, hogy a három település között is egy klaszternyi különbség állapítható meg, így szükséges volt magas számú csoportalkotást futtatnom. Ezt az elemzést csak érdekességképpen említettem meg.

A második futtatásban öt illetve hat csoportot alkottam. Az öt csoportos elemzés szintén nem mutatott érdemleges eredményt így a hat klaszteres elemzés mellett döntöttem. Az első csoportot Alsóberecki, Dámóc, Felsőberecki, Karos, Kisrosvány, Lácacséke, Nagyrosvány, Révleányvár, Semjén, Tiszacsermely és Zemplénagárd alkotta. A településekben közös, hogy kis lélekszámúak, és a kistérségen belül periféria helyzetben helyezkednek el. Az elemzés során a második klaszterbe került Bodroghalom, Karcsa, Pácín és Ricse. A harmadik csoportba a kistérségi elemzés alapján a két legjobb település került Cigánd és Tiszakarád. A negyedik csoportot Sátoraljaújhely, az ötödiket Sáropatak, a hatodikat pedig Kisvárdá alkotja. Az elemzésemben ez utóbbi három csoportot összevonva kezelem, a jobb átláthatóság kedvéért.

20. ábra: 6 csoportos Klaszterelemzés

Forrás Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A térképes megjelenítés nagyon jól érzékelteti és visszatükrözi a kistérség hátrányainak okát, amely visszavezethető a regionális egyenlőtlenségek témakörre. A földrajzi fekvés nagyban meghatározza a kistérség képét. A Tisza természetes elszigetelő erő. Ennek köszönhető

például, hogy a viszonylag nagyobb lélekszámmal rendelkező Zemplénagárdnak igazából nincs meg az igazi központja. Valamilyen szinten zsáktelepülésnek is minősül, hiszen a településről csak kompátkelővel tudunk átjutni a folyó túloldalára. A központ hiányának megállapítása igaz a kistérség egész északi és keleti oldalára. Ezt a hatást még jobban erősíti a határ mentiség. A határon át nyúló együttműködések egyelőre nem nyertek teret, a kistérségben. Cigánd kivételével nem is pályáznak a települések ilyen támogatási jogcímekre. A későbbiekben ennek döntő szerepet tulajdonítok, és nagy valószínűséggel az Európai Unió is az ilyen együttműködési politikákat fogja támogatni. Felsőberecki, mint **zsáktelepülés rossz versenyképességi képet mutat** az elemzés során. Felsőberecki többszörösen elszigetelt, az országhatár, a Bodrog folyó révén. A kistérség gazdasági tengelye egyértelműen a Sárospatak- Tiszakarád- Cigánd- Kisvárdra vonal határozza meg. Ennek kialakulásában nagy szerepet játszott a Tisza híd felújítása. Az utak ezen a vonalon hamarosan felújításra kerülnek, ami tovább lendíti majd a tengely erősségét. A mutatók alapján szépen kirajzolódik, hogy a belföldi **áruforgalom nagy része itt halad keresztül**. Ezt az útvonalat sok külföldi kamionos is használja. Tiszacsermely rossz eredményeket mutató település, amelyre nem tud hatással lenni a központ, a áruforgalom csak áthalad a településen. A Pácinnál vagy a Záhonytól belépő, Kisvárdán keresztül jövő kamionoknak nem kell fizetniük az egyébként alacsonyrendű út használatáért, így a látogatásunkkor tapasztaltuk a kamionforgalom nagyságát. Az utak rendkívül rossz minősége ellehetetleníti a Kisrosvágy- Zemplénagárd közötti közlekedést. Véleményem szerint az utak további felújításra szorulnak.

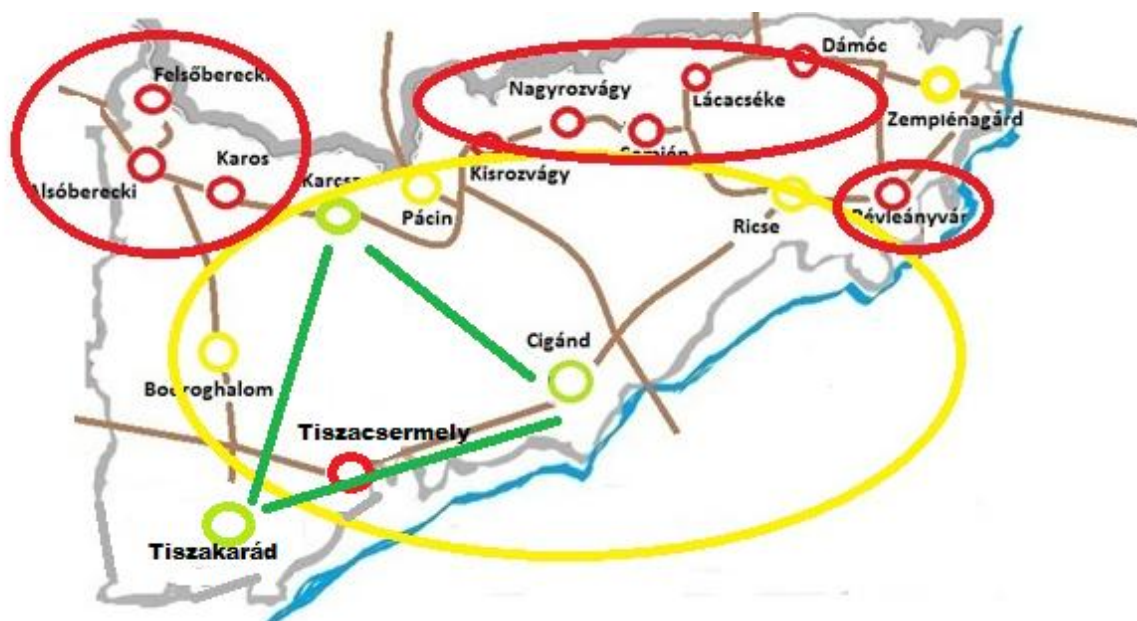

21. ábra Útvonalterhelések, centrumok

Forrás: Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A 21. ábrán narancssárgával jelöltem a terhelt útvonalakat, és citromsárgával a kevésbé terhelt útvonalakat. Meg kell még említeni, hogy Sátoraljaújhely felé nem jelöltem ki útvonalat, ugyanis a város közvetlen határátkelővel rendelkezik. Véleményem szerint ez is egy oka lehet a klaszteranalízis eredményének.

A kistérségi centrum vizsgálatból kiderül, hogy **Cigánd város**, és kistérségi központnak **kiépülőben van** a vonzáskörzete. Ezt nagymértékben befolyásolja a kistérség buszközlekedése, amely Sárospataktól és Sátoraljaújhelytől függ. Zöld körvonallal jelöltem a város feltehetőleges vonzáskörzetét. Cigánd funkcióinak bővülésével várhatóan a vonzáskörzet is bővül majd. A keleti részű periférikus résznek feltehetően Ricse a központja. Ricse 1923-tól 1950-ig járási központ volt, ebből a funkcióból maradt meg egy kevés, de vélhetően nem viseli magában azokat a tulajdonságokat és erőket, amelyek igazi központtá emelnék. Ricse az előző időszakban mintatelepülés volt, amely elsőként állt át az alternatív energiák használatára. A településtől azt várták, hogy majd ezzel az új látásmóddal a környező településeket is magával húzza, felzárkóztatja. Sajnos azonban ma láthatjuk, hogy a kezdeményezés nem járt átfogó eredménnyel.

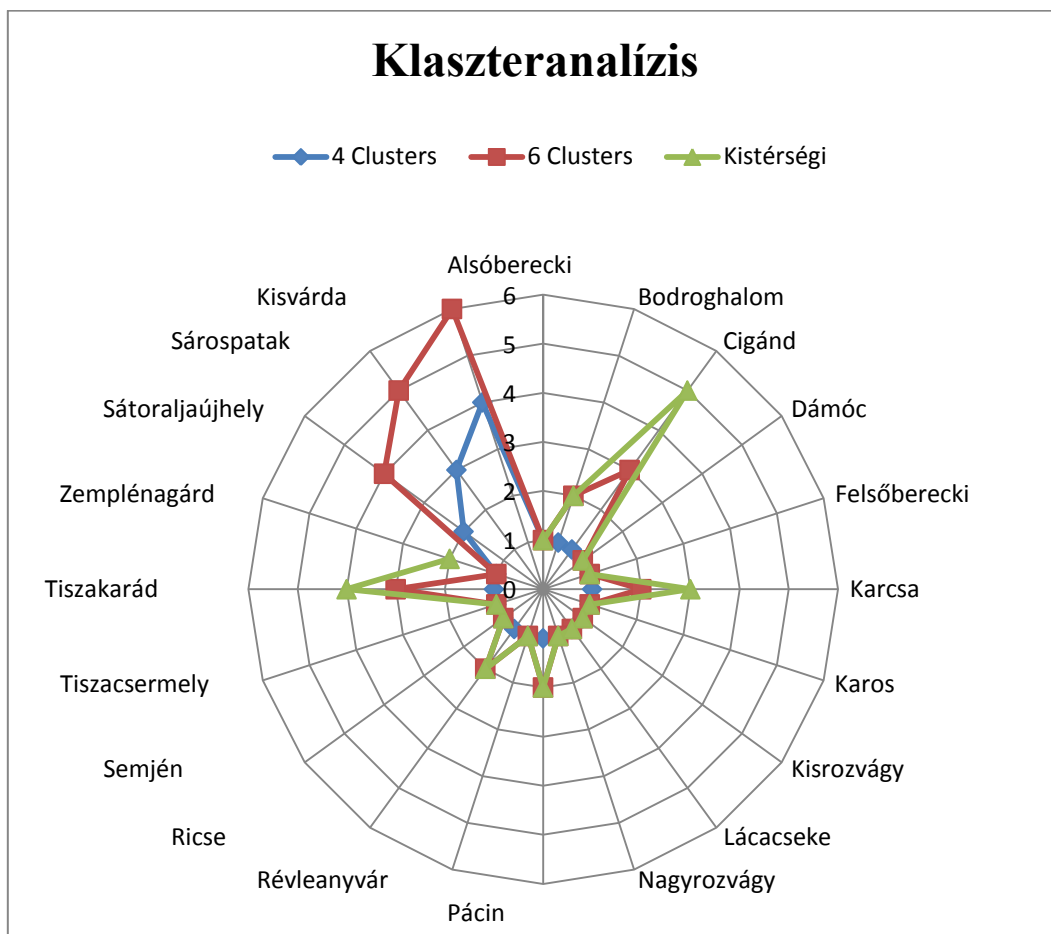

22. ábra Klasztercsoportok alkotása

Forrás: Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A kistérségi klaszteranalízis eredményei alapján csoportba rendeztem az eredményeket. Látható, hogy három település alkotja a belső fejlődőképes, **versenyképes háromszöget**. Ezt Cigánd, Karcson, és Tizakarád alkotja. A sárga ovális kör alkotja a második csoportot. Ez a köztes körgyűrű. Az itt található településekre még hatnak a gazdasági hatások, és közös tulajdonságuk, hogy közel helyezkednek el a centrum háromszögéhez. Az utolsó

klasztercsoportot a leg versenyképtelenebb települések együttese alkotják. ezek távol találhatók minden centrumtértől, elszigetelt fekvésűek, vagy határ mentén helyezkednek el. Az infrastruktúra elmaradott főleg a közutak tekintetében.

23. ábra: Klaszteranalízisek összehasonlítása

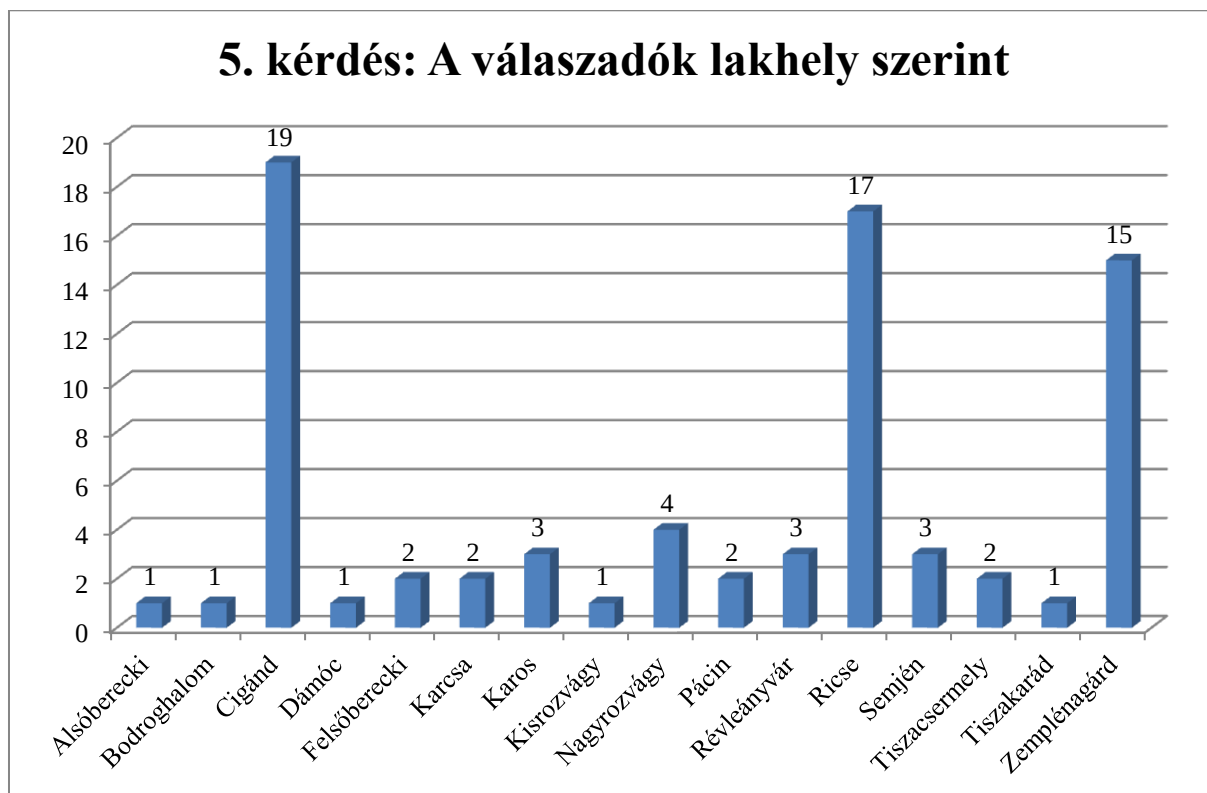
Forrás: Saját szerkesztés, TeIR adatok (2007-2010) alapján, 2012.

A pókháló diagram jól szemlélteti a klaszteranalízis eredményeit. A kistérségi elemzés négy településnél mutatott eltérést az összevont elemzéshez képest. **Cigánd a kistérségen belül megerősítette pozícióját**, valamint Karcsa, Tizakarád és Zemplénagárd egy klaszterrel lett feljebb sorolva.

4.3 Kérdőívek értékelése

A kérdőív mintája a mellékletben megtalálható. 77 darab kérdőívet gyűjtöttem össze, melyek nem önmagában képzik a kutatásom alapját. A kérdőív egy internetes felületen elérhető kérdőív volt a Google Docs oldalán. A kérdőív **eredménye nem reprezentatív**, csupán a kistérség lakosságának véleményére voltam kíváncsi, mellyel alátámasztom a kutatásomat. Összességében elmondható, hogy a lakosok megfelelő módon válaszoltak és segítőkészeknek bizonyultak a munkám során.

Az első négy kérdés könnyen megválaszolható, bemelegítő kérdés volt. A válaszadók 58%-a nő, 42% -a férfi volt. A második kérdés a kitöltők születési éve volt. A legtöbben a középkorosztály volt elérhető. A válaszadók közül legtöbben Egyetemi, Főiskolai végzettségűek voltak. Munkapiaci helyzetükre jellemző, hogy a legtöbben dolgozók töltötték ki a kérdőívet.

24. ábra: A válaszadók lakhely szerint

Forrás: Saját szerkesztés, 2012

A kistérség 17 településéből 16-ból érkezett be kérdőív. Egyedül Lácacséke településről nem érkezett. Ez köszönhető annak, hogy ennek a településnek a legkisebb a lakosságszáma. Nagyon kevés ember rendelkezik internet hozzáféréssel. A legtöbb kérdőív, Cigándról

érkezett. Ricséről és Zemplénagárdról érkezett több kérdőív. A többi településről, nehezen sikerült elérni a lakosságot.

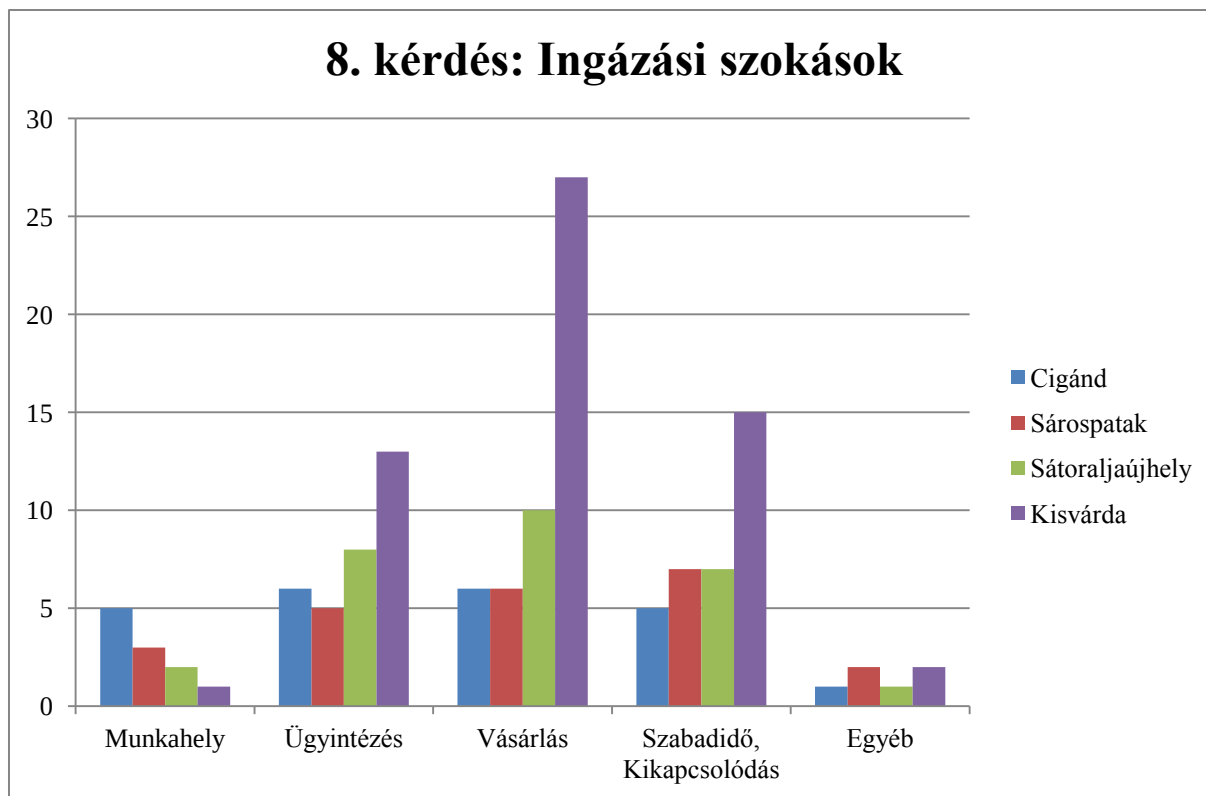
A következő kérdésben kíváncsi voltam, hogy hány éve lakik a kitöltő az adott településen. Ennek átlagos értéke 24 év lett. Ez az eredmény szintén utal arra, hogy inkább az internettel rendelkező fiatalok, és a középkorosztály segédkezett a kérdőív kitöltésében.

Darab / 7, Ön melyik környező tel. Oszlop	Cigánd	Kisvárd	Sárospatak	Sátoraljaújhely	Zemplénagárd	Végösszeg
Sorcímkék						
Alsóberecki			1			1
Bodroghalom				1		1
Cigánd	2	15	2			19
Dámóc		1				1
Felsőberecki	1			1		2
Karcsa			1	1		2
Karos	1			2		3
Kisrosvány				1		1
Nagyrosvány			3	1		4
Pácin				2		2
Révleányvár	1	1			1	3
Ricse	2	9	3	3		17
Semjén	2				1	3
Tiszacsermely	2					2
Tizsakarád			1			1
Zemplénagárd	4	6	3	2		15
Végösszeg	15	32	14	14	2	77

25. ábra: A kistérségben élők ingázási szokásai

Forrás: Saját szerkesztés, Excel kimutatás varázsló, 2012.

A következő 7. kérdés arra vonatkozott, hogy melyik települést keresik fel a leggyakrabban a kitöltők. A négy feltételezhető centrum mellé beiktattam az egyéb válaszlehetőséget is, amelyet két esetben töltöttek ki Zemplénagárd esetében. Sárospatakot, Sátoraljaújhelyet, valamint Cigándot közel azonos mértékben keresik fel a kitöltők. A lakosok egyértelműen **Kisvárdára járnak át** legtöbbször. **A klaszteranalízis és indexszámítás is alátámasztja az eredményt.** A következő táblázatban láthatjuk, hogy milyen céllal keresik fel az adott települést. Itt megemlítem, hogy több választ is lehetett jelölni a kérdésben. A Cigándon élők is legtöbbször Kisvárdára utaznak át. Cigándra a kisebb települések lakosai járnak át.

26. ábra: Ingázási szokások

Forrás: Saját szerkesztés, 2012.

Összesen 132 darab válasz érkezett összesítve a kérdésre. Kisvárdát legtöbbször vásárlási okból keresik fel, feltehetőleg a nagyobb termékkínálat miatt. Szintén Kisvárdán intézik az ügyeiket az emberek, és szabadidő és kikapcsolási céllal is **legtöbbször Kisvárdát keresik fel** a kistérség lakosai. Érdekes azonban, hogy munkahely szempontjából Kisvárd a utolsó helyen áll. Cigándra járnak a legtöbbet dolgozni, de az erre érkezett 5 válasz kevésnek mondható. A többi kategóriában a három másik település közel azonos mértékben keresik fel a lakosok. Cigándnak fontos lenne, hogy a jövedelmet a lakosság helyben költse el. Ehhez azonban még nem állnak rendelkezésre nagyobb szolgáltató helyek.

A 9. kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy milyen módon jutnak el a megkérdezettek a településekre. A szöveges válaszokból kiderült, hogy a buszt kevesebben használják. Főleg diákok és idősek. Az **utak rossz állapota** miatt a busszal átlagosan fél órával többet mennek a lakosok a gépjárművekhez viszonyítva. A válaszadók 73%- a jelölte meg a gépjárművet elsődleges közlekedési eszközének, a tömegközlekedést 26% míg a motort 1% jelölte meg.

A következő négy kérdés egyszerű igen- nem feleletválasztós kérdés volt. ezeket összegezve egy táblázatban mutatom be.

4. táblázat: Feleletválasztós kérdések értékelése

	IGEN	NEM
10. Ön szerint Cigánd település ellátja a kistérség központi funkcióját?	77%	23%
11. Ismeri a kistérség fejlesztési tervét?	44%	56%
12. Értésül a kistérségben zajló gazdasági fejlesztésekről?	40%	60%
14. Hallott a 2013-tól hatályba lépő új járási rendszerről?	62%	15%

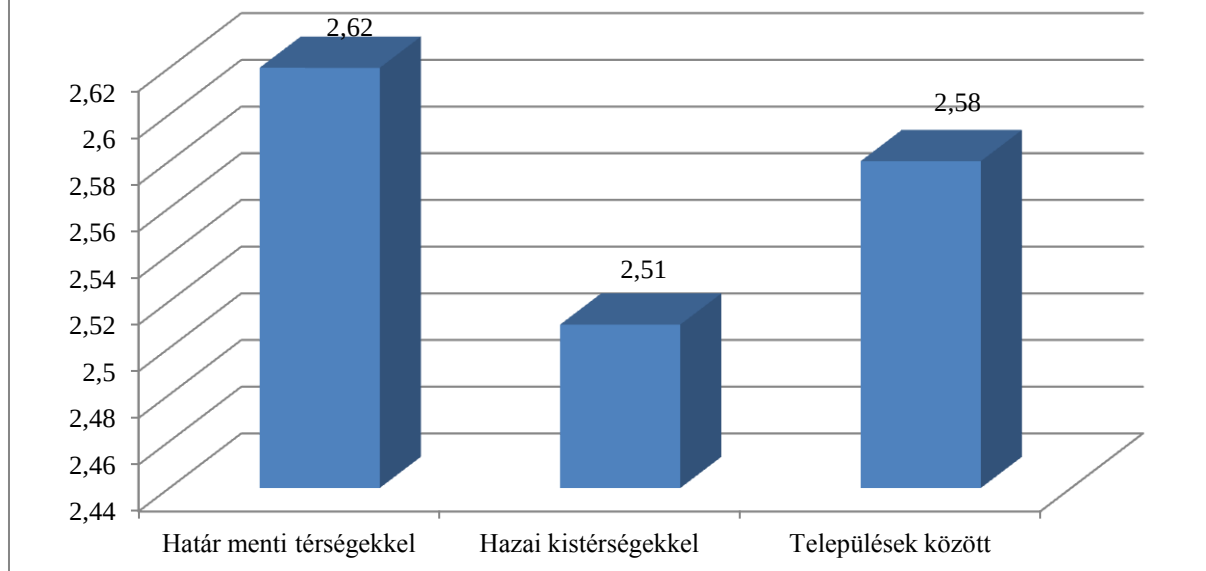
Forrás: Saját szerkesztés, 2012.

A kistérség lakosságának döntő többsége szerint Cigánd ellátja a kistérségi központi funkcióit. Betudható ez annak, hogy Cigánd óriási **fejlődésen megy keresztül**, bővülő funkcióival, egyre szélesebb körű a település funkciója. A kistérség fejlesztési tervét sajnos nem ismerik sokan. Ez hátrány lehet, ugyanis fontos lenne a helyi lakosság bevonása a fejlesztésekbe. A 11. illetve a 12. kérdés összefügg egymással, ami jól látszik az ábrából. A 11. kérdésen belül megkérdeztem, hogy milyen típusú fejlesztéseket ismernek a lakosok (13. kérdés). A legtöbben az intézmények építését (például Cigándon a bölcsőde, iskola, járóbeteg-ellátó központ), árvízvédelmi létesítményeket és útfelújításokat ismerik. A 14. kérdés nagy jelentőségű. A kitöltők 62%-a halott az új járási rendszerről. Ez mutatja a téma aktualitását. erről a kérdésről bővebben fogok beszélni később.

A következő kérdéskört az együttműködési készségről tettem fel. Ezt skálabeosztású kérdéssel tettem fel, melynek a beosztása a következő volt.

1. Széthúzó
2. Részben megfelelő
3. Jó
4. Kiváló

15. kérdés: A Bodrogi kistérség együttműködése

27. ábra: A Bodrogi kistérség együttműködése

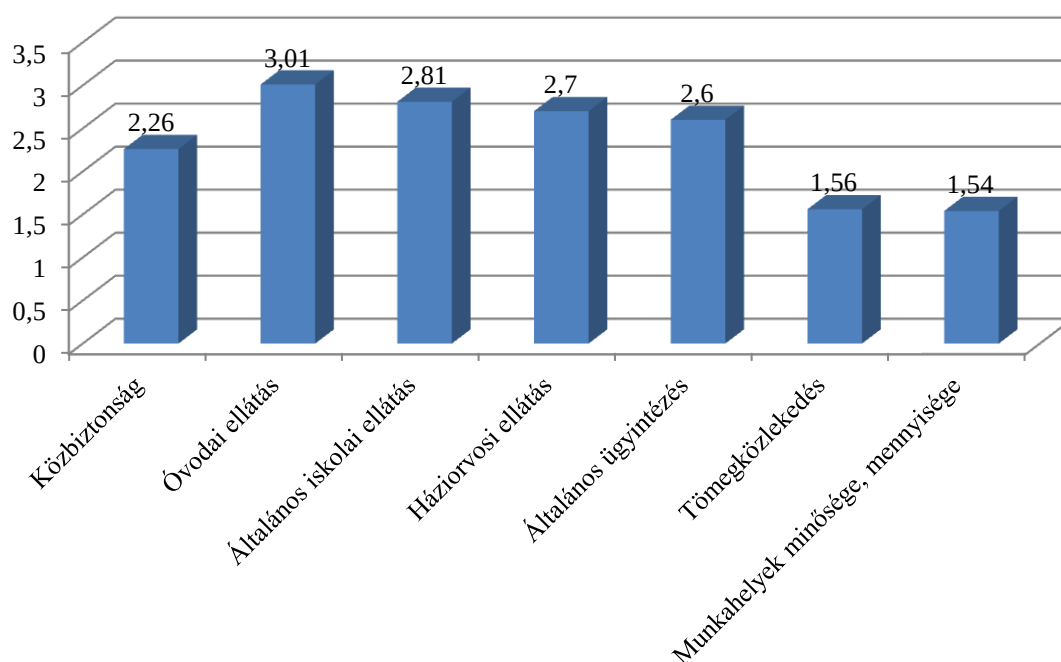
Forrás: Saját szerkesztés, 2012.

A négyes skálán elért, 2,6 közeli értékek közepesnek mondhatóak. A kistérség a hazai kistérségekkel működik együtt legkevésbé. A határ menti térségek közötti együttműködés a következő időszak **nagy lehetősége**. Az Európai Unió várhatóan megduplázza az erre fordított jelenlegi költségvetését. Cigánd város vezetői elmondták, hogy van ilyen típusú pályázatuk, de ezek prioritása tekintetében nem mérvadó helyen állnak. Sok kérdőív kitöltő jelezte, hogy a települések közötti együttműködés nem megfelelő. Sok településvezetőt nehéz elérni és együttműködésre rávenni, amely nem tesz jót a térség életének pozitív irányú elmozdulására nézve.

A következő skálás típusú kérdésben a lakosság elégedettségére voltam kíváncsi.

1. Egyáltalán nem elégedett
2. Kis mértékben elégedett
3. Elégedett
4. Teljes mértékben elégedett

16. kérdés: Lakosság elégedettsége

28. ábra: Lakosság elégedettsége

Forrás: Saját szerkesztés, 2012.

Az előző kérdéshez hasonlóan elmondható hogy sok közepes érték jellemző. Vannak azonban kiugró értékek is. A lakosság nagy része elégedett az oktatási ellátásokkal, valamint a háziorvosi ellátással és az általános ügyintézési lehetőségekkel. A közbiztonság közepes értékelést kapott. A legnagyobb problémát a már említett, tömegközlekedés okozza. A buszokról elmondható, hogy a Volán már újabb kényelmesebb Credo típusú járműveket használ a vonalon, néha-néha találkozunk Ikarusokkal. A szolgáltatások minőségével tehát nincs probléma, a járatsűrűséggel annál inkább. Naponta átlagosan 5-6 járat közlekedik, főleg az iskolásokhoz igazodva. Ezzel rákényszerítik a lakosságot, hogy gépjárműbe üljenek. Cigánd hosszú tervei között szerepel a Volánnal való megegyezés, bár a szükségesessége még vitatott. A munkahelyek teremtése létfontosságú a kistérségben. Cigánd célja, hogy minél több **munkahelyet teremtsen**, de a kitöltők véleményéből kiderült, hogy Cigánd a helyieket foglalkoztatja elsősorban, így elzárja a munkalehetőségeket a környező településektől. A kistérségben fontos lenne, hogy több vállalkozás kapjon tőkét, és tudjon munkaerőt foglalkoztatni. A kistérségben egyébként alacsony a vállalkozói kedv és tőke.

A következő három feleletválasztós kérdést ugyancsak összevonva táblázatban jelenítem meg.

5. táblázat: Feleletválasztós kérdések értékelése

	IGEN	NEM
17. Ismeri- e a helyi civil szervezetek munkáját?	32%	68%
19. Ismeri e kistérségi társulás és a helyi akciócsoport munkáját?	42%	64%
20. Hajlandó lenne részt venni szakmai tanfolyamokon, képzéseken?	79%	21%

Forrás: Saját szerkesztés, 2012.

A helyi lakosok **nem ismerik** a helyi civil szervezetek munkáját. Sok civil szervezet nem található a kistérségben. A 17. kérdésen belül megkérdeztem milyen típusú civil szervezeteket ismernek a településen (18. kérdés), akik igennel válaszoltak az előző kérdésre. Legtöbben a hagyományőrző, faluszépítő alapítványokat ismerik a kistérségben. Szintén kevesen ismerik a helyi vidékfejlesztési iroda és a kistérségi társulás munkáját. Cigánd együttműködik a helyi akciócsoporttal. A lakosok döntő többsége hajlandó lenne képzéseken részt venni a kistérségben.

Az utolsó két kérdés a kistérség erősségeire és gyengeségeire, valamint a lehetőségeire és veszélyeire vonatkozik. Ebből készítettem el a SWOT elemzést, amely az alábbiakban látható.

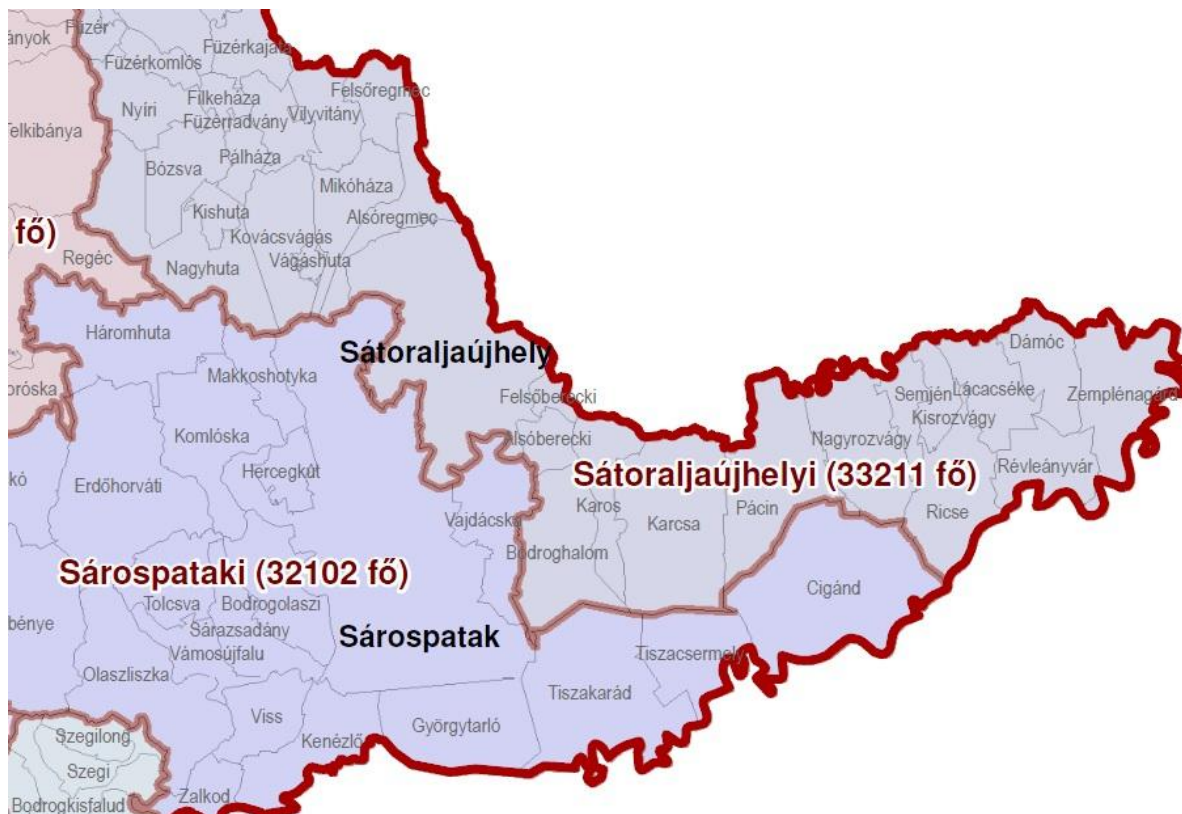
Erősség	Gyengeség
• Kihasztnalatlan adottságok mezőgazdasági struktúraváltásra (bio és öko termelésre, ártéri gazdálkodásra, extenzív állattartásra, erdősítésre alkalmas területek) • Szabad, kihasztnalatlan munkaerő kapacitás • Kiemelt tervezési terület a térség • A határ mentiségből adódó gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok megléte • A térségben élő népesség jövedelemigénye eltér az országos átlagtól • Jól képzett tanárok a települések nagyobb részén • Művészeti oktatás elérhetősége • Magas gyereklétszám • Egészségügyi szolgáltatások könnyű elérhetősége • Vezetők lokálpatriotizmusa • Összetartás, széles kapcsolatrendszer, vendégszeretet • Természeti értékek (Tisza, Bodrog)	• Alacsony foglalkoztatottság, kevés munkahely • Aluliskolázott lakosság növekvő száma, településerózió • A tömegközlekedés nem kielégítő • Romló állapotú úthálózat • Befektetői tőke hiány, szűkös anyagi erőforrások • Agrárfeldolgozó üzemek és értékesítési lehetőségek hiánya • Idegenforgalmi vállalkozáshoz szükséges információ és ismeret hiány • Alacsony színvonalú szociális, egészségügyi és oktatási ellátottság • Oktatási infrastruktúra elégtelen színvonala • Idős pedagógusok magas aránya • Kilátástalanság, jövőkép hiánya • Középfokú oktatás hiánya • Kis települések elöregedő társadalma • Szak- és szakmai szolgáltatások kiépületlensége • Turisztikai attrakció hiánya

• Hagyományok (néptánc) • Centralizáció (Járasközpont) • Gyümölcsstermesztés • Városok közelsége	
Lehetőség	Veszély
• Belföldi turizmus élénkülése, a táji, természeti értékek megóvása és turisztikai hasznosítása • Növekvő igény a falusi és vízi turizmus iránt • Növekvő igény a hagyományos és bio-termékek iránt • Felnőtt képzési programok • Könnyűipar újraélesztése • Interregionális együttműködések • Telekommunikációs infrastruktúra bővülése a megyében és a régióban • Határátkelő helyek fejlesztése • A szomszédos nagyvárosok és Záhony környéki iparterületek fejlesztési elképzeléseinek megvalósulása • Új támogatott foglalkoztatási programok beindulása • Környezetvédelmi foglalkoztatási és tájrendezési programok beindulása • Befektetői tőke megjelenése a térségben, a feldolgozóiparban • Nő a réteg és speciális szolgáltatásokat igénybe vevő turizmus iránti igény • Kerékpárturizmus, Horgászturizmus • Fiatal, tehetséges humán erőforrás megtartása • Közösségi vállalkozások indítása • Megerősödő civil közösségek • Vállalkozói kedv javítása • Állattenyésztés szélesebb körű terjedése • Exportorientált gazdálkodás • Élelmiszeripar	• Fejlesztésekhez szükséges támogatások elmaradása • Tartós visszaesés a gazdaságban • Társadalmi, gazdasági hátrányok halmozódása • Befektetői tőke tartós érdektelensége, eltérő érdekek • Leépülő közszolgáltatások • Önkormányzati rendszer finanszírozásának csökkenése • Elöregedés, elvándorlás • Mélyülő szociális válság • Családtámogatási rendszer problémái • Intézmények csökkenő finanszírozása

Forrás: Saját szerkesztés, kérdőíves adatok alapján, 2012.

5. Járási rendszer kialakulása

2013. január 1-jén életbe lép az **új járási törvény**, „1299/2011. (IX. 1.) Korm. határozat a járások kialakításáról” Az előzetes törvény tervezete szerint a Bodrogi kistérséget felosztották volna Sátoraljaújhely és Sárospatak között Cigánd, mint a jelenlegi kistérségi központ egy kormányablakot kapott volna.

29. ábra: Tervezett járási felosztás

Forrás: www.jarasok.com, 2012.

Az ábrán jól látszik, hogy a törvény értelmében Cigánd a Sárospataki kistérség részét képezte volna, és a kistérséget keresztbeszelték volna. A Bodrogi kistérség lakosai az új tervezetet elvetették. **Összefogtak**, és példás kitartással igyekeztek érdeküket érvényesíteni. A lakossági petíciót több mint 6000 lakos írta alá. Borsod Abaúj- Zemplén megyében egyedül Cigándtól fosztották volna meg a járási központi szerepet.

„Fentiek miatt egyértelmű igényként és javaslatként fogalmazódik az meg, hogy a Bodrogi köz önálló járásként vegyék számításba országunk döntéshozói, törvénykezői.

Ellenkező esetben tovább fokozódna az egyébként is óriási lemaradásunk, a Bodrogi köznek gyakorlatilag aláírják a halálos ítéletét” (JÁRÁSOK KIALAKÍTÁSA, BODROGI KÖZ ÁLLÁSFOGLALÁSA, 2012).

Az állásfoglalásban a Bodroghöziek **nyomás érvekkel** támasztották alá véleményüket. A történelmi múltat, az ellehetetlenülő helyzetet emelik ki, valamint a dokumentumban nyíltan megfogalmazzák, hogy a logikátlan és ésszerűtlen felosztás miatt nem akarnak egy nagyváros árnyékában lenni. Valóban példás Cigánd utóbbi évekhez viszonyított előrelépése. Cigánd központi funkciója erősödött az utóbbi években és valóban térségszervező feladatokat kezd ellátni. Funkciói folyamatosan bővültek, új óvoda, általános iskola, művelődési ház, szabadidőközpont, betegellátó központ épült, amely vetekszik a legmodernebb felszereltségű központokkal. A városban található okmányiroda, szociális ellátó és étkeztető, idősök klubja, orvosi felügyelet, családsegítő központ és családi segítőszolgálat is. Az önálló kistérségi társulás 130 embert foglalkoztat a térségben. Ennek nagy valószínűséggel meg kellett volna szűnnie, így 130 munkahely elvesztéséhez vezetett volna a döntés. Várhatóan a jövőben Cigánd önálló tűzoltósággal is bővül majd.

A törvény egyértelműen kimondja:

- g) A járási székhely olyan település legyen, ahol már kiépült az államigazgatási infrastruktúra.***
- h) A járáson belül a székhelytől legtávolabb levő település lehetőség szerint ne legyen messzebb 30 kilométernél, a székhely kijelölésénél figyelembe kell venni a közlekedési infrastruktúra és a közúti-vasúti megközelíthetőség szempontjait, a tömegközlekedési lehetőségeket.***

A törvény h pontja értelmében az első felosztás egyértelműen megsérti a törvény által előírt értékeket. Semjén (34 km), Lácacséke (37 km), Dámóc (41 km), Zemplénagárd (46 km), Ricse (37 km), Révleányvár (44 km), Cigánd (33 km) mind messzebb vannak, mint 30 km a jelenleg tervezett (Sárospatak és Sátoraljaújhely) járási központoktól. Ezzel a döntéssel egyértelműen még tovább romlott volna a környező települések helyzete.

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium kapta meg a fellebbezést, és a települések önkormányzata által aláírt határozatot, melyet a mellékletben lehet megtekinteni. A Zempléni Településszövetség 2012. szeptember 14-15-én Cigánd városában rendezte meg a Zempléni Településszövetségi napokat. Az első napon, szeptember 14-én a szövetség nyílt közgyűlést tartott. Az előadó a Területi Közigazgatásért és Választásokért Felelős Államtitkár volt. A közgyűlés témája a közigazgatás átszervezése, a járási rendszer kialakítása. Az államtitkár asszony hivatalos bejelentést tett, miszerint Magyarország Kormányának döntése értelmében a Bodroghöznek önálló járása lesz, Cigánd város pedig járási központtá válik. Ezzel a kistérség lehetőséget kapott, hogy példaértékű munkáját tovább vigye, és kiterjessze az egész kistérségre, az egész országra. Az új Bodroghözi járásnak nem lesz tagja Alsóberecki, valamint Felsőberecki.

6. Személyes tapasztalatok

A kistérségbe való utazásomkor **Cigándon** töltöttem két napot. Az utazás valóban nehézkesnek bizonyult, de a természet érintetlen szépsége, és a helyiek vendégszeretete kárpótolt. A polgármester úr és az önkormányzati dolgozók segítségével átfogóbb képet kaptam a kistérségről, a fejlesztési lehetőségekről, aktuális helyzetről.

30. ábra: Cigánd fő utcája és a Székely kapu

Forrás: Saját fényképek, 2012.

A település a falufelújítás keretében gyönyörű **fafaragott arculatot** kapott. Az utcanév táblák, a városi létesítmények, a székely kapu, a művelődési ház belső tere mind erre a mintára épült. A településen találkoznak a hagyományos fatípusú faragványművek és a modern építészet elemei. A településen rengetegen használnak kerékpárt. A város erre a típusú környezetbarát megoldásra van berendezkedve, és az idelátogatóknak lehetősége van körbetekerni a várost, a kistérséget.

31. ábra: Kerékpárral lehet élvezni a nyugodt kikapcsolódást

Forrás: Saját fénykép, 2012.

32. ábra: Falumúzeum, és a tájház

Forrás: Saját fényképek, 2012.

A településen a **falumúzeum** gyűjti össze a térségben található hagyományok összességét. Megtudhatunk mindent Cigánd történelméről, a könnyűipari szőttes foglalkozásról, melyről Cigánd és a környék híressé vált. A településen óriási hagyományokkal rendelkezik a néptánc, melyet az általános iskolás diákok tantervi óra szerint űznek. Példaértékű a falumúzeum gyűjteménye, amelynek összeállításában a lakosság adományai segítettek.

33. ábra: Iskolaépítés, Óvodabővítés

Forrás: Saját fénykép, 2012.

Az általános iskola építése és bővítés folyamatosan zajlik. A fejlesztés következtében 500 gyereknek lesz lehetősége itt tanulni. Cigándnak még hosszabb távú terve, hogy biztosítsa a középfokú oktatást is a térségben. Az iskola építése 293 millió forintba, az óvoda bővítése 45 millió forintba került. Az iskola Kántor Mihály nevét viseli, aki sokat tett a település fejlődése érdekében.

34. ábra: A művelődési ház, és a Focipálya

Forrás: Saját fényképek, 2012.

A művelődési ház és a Cigándi Focipálya a közösségi helyek legfőbb színterei. Az utóbbi években felújított épületek hangulatossá teszik a települést. A művelődési ház mellett található az ugyancsak **felújított könyvtár, és Bölcsőde.**

A település vezetésének legfontosabb célja, hogy munkahelyeket teremtsen. A településen létesülő ipari park hét parcellán valósul meg. Ebből négy darab már elkelt, a maradék háromra pedig már folynak az egyeztetések. Ez a térség számára nagyon fontos, a munkahelyteremtés szemlélet pedig rendkívül céltudatos. Igaz fontos lenne, hogy a vállalkozások a környéken élő mást települések lakóinak is munkát tudjanak biztosítani. Az infrastruktúra fejlődésénél nagy előrelépés lesz, ha elkezdik a Sárospatak felé vezető útburkolat felújítását. Az ide érkező vállalkozásokat a külkereskedelmi kapcsolatokkal igyekeznek a térségbe csábítani.

35. ábra: A Járó beteg ellátó központ és a Szabadidő központ

Forrás: Saját fényképek, 2012.

A Járó beteg ellátó központ erősíti a kistérség funkcióját. A berendezések a lehető legmodernebbek. A szakrendelők, háziorvosi rendelők, fogorvosi rendelő, védőnői szolgálat, központi orvosi ügyelet és gyógyszertár mindenki számára egy épületben érhetők el. Cigánd Város Önkormányzata 2008. februárban nyújtotta be pályázatát a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által kiírt az Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program keretén belül meghirdetett programban valósult meg, a Kistérségi járóbeteg-szakellátó központok kialakítása és fejlesztése tárgyú felhívására. Pályázatunkat a Bíráló Bizottság érdemesnek találta a támogatásra, amely vissza nem térítendő támogatásban részesült. A Projekt önerővel növelt elszámolható összköltsége 953 millió forint.

A Szabadidő központban edzőterem, röplabda, teremfoci pálya és kosárlabda pálya várja a kikapcsolódni vágyókat. A településtől nem messze található a Tisza, amelynek homokos part szakaszán nyáron strandolásra van lehetőség. A település jövőjében ez egy kiaknázható turisztikai vonzerő lehetne.

36. ábra: A strand és a rendezvények

Forrás: Saját fénykép, 2012.

A település folyamatosan pályázik, és ebben nagy szerepe van a közösségi rendezvényeknek. Ezek segítenek a lakosságot összetartani, és vonzani a környező településekről a kikapcsolódni vágyókat. Általában a rendezvényekre meghívják a környező települések vezetőit is, ami szintén az összetartásra van jó hatással. Összességében elmondható, hogy a személyes tapasztalataim alátámasztják, hiszen Cigánd bővülés folyamatos, de még éri egy fejlett kistérségi központ funkcióját.

7. Következtetések, javaslatok

Az elemzéseimből kiderült, hogy a térség **valódi központja Kisvárdá**. Ezt mind a három vizsgálati módszer alátámasztja. **Cigánd folyamatos fejlődésének** köszönhetőn egyre nagyobb szerepet tölt be a kistérség életében, de még nem rendelkezik kellő fejlettségű és sokféleségű kiépítettséggel valamint szolgáltatással. Ennek ellenére a lakosság és a saját véleményem szerint is betölti a kistérségi központ szerepet. A helyi vezetők további lelkiismeretes munkája fejlődéseket fog generálni, melyekkel új centrum fejlődik. Sátoraljaújhely és Sárospatak túl messze helyezkednek el egyes aprófalvas területektől így vonzáskörzetük nem éri el a periférián elhelyezkedő településeket. A fejlesztésekbe a kisebb településeket is be kell vonni, **együttműködést kell kiépíteni** a kapcsolatrendszerükben. Ezáltal kevésbé lesz központosítva a fejlődés. A térségben a **források felhasználásának célirányosnak kell lennie**, elsősorban **munkahelyteremtésre** kell fordítani. Ezzel megállítható az elvándorlás, valamint az emberek magas fokú kilátástalansága. A fiatalokat is helyben kell tartani, biztosítani számukra az oktatást, szórakozást, megélhetést. Az önkormányzatoknak kevés a bevétele, ezért is fontos **helyi vállalkozásokat működtetni**. Fontos, hogy a vállalkozásokhoz megfelelő jövedelem párosuljon, hogy ezek folyamatosan működőképesek legyenek. Az itt élő emberek jövedelemigénye jóval alacsonyabb, mint az országos átlag. Ezért a vállalkozásoknak érdemes letelepülni. A **szaktudás fejlesztése** fontos a kistérségben. Ha lenne lehetőség, sok ember venne részt képzésekben. Az itt élők nagy számban közmunkából élnek, ami hosszú távon nem nyújt megoldást. Ezután következhetnek a kiegészítő szolgáltatások bővülése. A turizmus kiaknázás az utolsó lépések egyike. A **kerékpárturizmus továbbvitele** lehetőség lenne. Természetesen emellé jól felépített marketing is párosul majd, hogy az emberek tudjanak a térségről és a kikapcsolódási lehetőségekről. A Többi településen található látnivalóval is érdemes összekapcsolni a fejlesztéseket. A Tisza továbbra is kihasználatlan. Akár horgászturizmus, horgászati lehetőségek, akár a strand kiépítése. Sajnos a hajózás kérdése továbbra is megoldhatatlan, pedig kisebb sétahajózási lehetőség is működtethető lehetne. A falusi turizmus napjainkban egyre szélesebb körben terjed. A hagyományok, a kézműves foglalkozások, néptánc hagyományait lehetne hasznosítani. **Össze lehetne kapcsolni a különböző településeket**, és megvalósítani egy ilyen típusú összefogást. Ily módon lenne több attrakciója a kistérségnek. A gazdaságból hiányoznak a magasabb tőkeerősségű közép és nagyvállalatok, valamint javítani kell a vállalkozói kedven is. A vállalkozások beérkezésének fontos lépése az **utak infrastruktúrájának** javítása. A hamarosan megépülő Sárospatak- Cigánd úttal a kistérség

megközelíthetőbb lesz. A térség versenyelőnye, hogy a belföldi értékesítés mellett, külföldi partnereket is meg lehet célozni. A térségben továbbra is fontos szerepet tölt be a **mezőgazdaság**. A gyümölcsstermesztés és az állattenyésztés lehetnek a fontosabb ágazatai a tevékenységeknek. Fontos, hogy innovatívan a piaci igényekhez igazodva legyen a mezőgazdasági szerkezetátalakítás. Lehetőséget a biogyümölcs termesztés, a kertészetek jelentenek. A Cigándon épülő ipari park további foglalkoztatási lehetőséget nyit a kistérségben. Az apró településeknek is pályázati lehetőségeket kellene használniuk. A kistérségben nagy hagyományokkal rendelkező **textilipart újjá lehetne éleszteni**. Sok ember rendelkezik még megfelelő képesítéssel ebben az ágazatban, melyek kihasználatlanok. A külföldi tőke megjelenése szintén szükséges, hiszen az itt élők nem rendelkeznek magas tőkével. A mezőgazdaságra épülő élelmiszer **feldolgozó ipar** ugyancsak kitörést nyújthat. Fontos az új vállalkozások működjenek, ne csak regisztrált vállalatok legyenek. A kistérségben számos lehetőség nyílik vállalkozások fejlesztésére, ugyanis a szolgáltatások száma egyelőre kevés. A jövő évtől kezdve többet kell majd pályázni az **interregionális együttműködések**re, főleg a határ menti települések vállalkozásainak. A határátkelőket fel kellene újítani. A tömegközlekedés szintén reformra szorul. A kistérséget logikátlanul több buszjárat érinti, több irány felől. A buszok ritkán járnak, és rengeteg időbe telik az utazás. Fontos lenne ez a kistérségben élő településeknek is, és erősítené Cigánd funkcióját. A környező településekről elhoznák a diákokat, vásárlás és ügyintézés miatt érkező lakosokat. A kistérségben nagy a kamionforgalom. Esetlegesen egy kamionos pihenőhely építésével lehetne a helyben elköltött jövedelmek mértékét növelni. Az útdíjak és a növekvő benzinárakkal a szállítmányozó cégeknek is nagyobb érdeke lesz a határok mellé települni. Az **oktatás színvonala és a hagyományőrzés példás**. Fontos, hogy a fiatalok helyben el tudjanak helyezkedni, és ne keressenek máshol megélhetést. A civil szervezetek száma kevés. Szerepük kulcsfontosságú az összetartozás erősítésében. A kommunikációs infrastruktúra bővülése fontos, hiszen a dolgozatomból kiderül, hogy a lakosság nem tájékozott az őket érintő változásokról, fejlesztésekről. Cigánd járási központtá való emelése további lehetőséget ad az itt élők számára. Véleményem szerint, az összefogás és a közös célok iránti küzdelemmel a Bodrogházi járás kitörhet jelenlegi elmaradott pozíciójából.

8. Összefoglalás

Napjainkban mind az Európai Uniót, mind pedig Magyarországot tekintve a területi egyenlőtlenségek iránti közfigyelem megnőtt és egyre növekszik. A regionális politika célja a területi különbségek mérséklése. A hátrányos helyzetű kistérségek vizsgálata, fejlesztése komplex folyamat.

Úgy gondolom, hogy a **téma aktualitását** indokolja, hogy kiemelt figyelmet kapnak leghátrányosabb helyzetű kistérségek, valamint ezeken a területeken különböző eszközökkel próbáljunk segíteni a felzárkózásban. A járások kialakulásával, ismét új területi egységek jönnek létre, melyekkel újabb nehéz feladatokat kell megoldani.

Az utóbbi évek **Európai Unió politikája is egyre nagyobb figyelmet fordít** a vidéki, hátrányos helyzetű területek fejlesztésének, az egyenlőtlenségek kezelésének. Az országos és a térségi területfejlesztési és területrendezési feladatok összehangolása bonyolult és nehéz folyamat.

Dolgozatom első felében **szakirodalmi áttekintést végeztem**. Elsősorban Regionális egyenlőtlenségekkel, regionális politikával, regionális gazdaságtannal foglalkoztam. Áttanulmányoztam a NUTS rendszer részeit, a kistérségek kialakulásának törvényi szabályozását, a Bodrogi kistérségről található dokumentumokat. Ezek alapján értékeltem a kistérség mezőgazdaságát, iparát, turizmusát, és az ehhez kapcsolódó infrastruktúrát. Ezek után bemutattam a Bodrogi kistérséget mutatószámok alapján, különös tekintettel azokra, amelyekben az országos átlagtól nagy eltérés volt tapasztalható. Ennek segítségével átfogó képet kaphattunk a térségről.

Az anyag és módszer részben röviden bemutattam, az általam használt **kutatási módszereket**, és az ehhez felhasznált szakirodalmi forrásokat. A kutatásaim 3 nagy részből tevődnek össze. Adatbázisból indexeket képeztem, klaszteranalízist végeztem valamint kérdőíves visszakeresést alkalmaztam. Az adatbázist az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs rendszer alapján végeztem. Negyven darab mutatót használtam fel, 2007-től 2010-ig. Kutatásom alapvető célja volt, hogy megvizsgáljam a kistérség centrumát, periferiáját és a közöttük lévő viszonyokat. Kutatásaim rávilágítottak, hogy a Kistérségi központ Kisvárdra, amely a térség legfejlettebb települése. Cigánd egyelőre kiépülő centrumszereppel bír.

Összességében elmondható, hogy a leghátrányosabb helyzetű kistérségek közül, **a Bodrogi kistérség az egyik legdinamikusabban fejlődő**. Az utóbbi évek beruházásai nagyot lendítettek a kistérség versenyképességén. Dolgozatom elemzéseiből kiderült, hogy a

Bodrogek versenye. A Bodrogek és Cigand jarae koezpontta valo emelese reven tovaab erosodo centralizacio varhato. A kisteerszeg gazdasagi tengelye is varhatoan fejlodik, ezzel egyre jobban sikerul bekapcsolodnia az orszag gazdasagi korforgasaba. A hatar menti elhelyezkedes gyengesegbol, lehetoseggel lephet at a kovetkezo ciklusban. Kereskedelmi, értékesítési partnerek kapcsolatépítése nagyot lendíthet a Bodrogekzi jaraeon. **A térségben a kulcs a munkahelyteremtés.** Egyelőre Cigandon történik foglalkoztatottság bővítés, fontos lenne, hogy a települések összefogásával máshol is megvalósuljanak munkahelyteremtések. Az elemzéseimből kiderül, hogy a kisteerszeg koezpontja Cigand, de fejlettsége még nem éri el a környező városokét. A legfejlettebb centrum Kisvárd a térségben. Cigand példás ütemű fejlődésével a centrumszerepe is tovaab fog nőni. Fontos tovaab az elvándorlás megállítása, a fiatalok helyben tartása. A középfokú oktatás megvalósulása valamint a tömegközlekedési érdekérvényesítéssel tovaab lehetne erősíteni a centrumszerepet.

A kérdőívek alapján visszakerdeezést végeztem a feltételezéseim igazolásához. A kérdőívem eredménye ugyan nem reprezentatív, de az eredmények alátámasztották a kutatásom eredményeit. Egyenként elemeztem a kérdéseket. A kérdőívet kitöltő lakosok vélemények alapján SWOT elemzést állítottam össze.

Az új jaraei rendszer kialakítása **fókuszba helyezte a Bodrogekzt.** Az utolsó pillanatokig úgy tűnt, hogy a Bodrogek nem lesz önálló jarae. A lakosság és a települések összefogásával sikerült felülvizsgálatot kérni, és megreformálni a jaraei törvényt. Kutatásomban kitérek ezeknek a politikai lépéseknek a bemutatásával.

Személyes tapasztalataimmal próbáltam betekintést nyújtani a kisteerszeg fejlődésébe, szépségébe. A Bodrogek szépsége és a helyi emberek vendégszeretete magával ragadó. Összességében elmondható, hogy a Bodrogekben rengeteg lehetőség nyílik, ezeket ésszerűen, fenntarthatóan kell kihasználni. A Bodrogekzi emberek bebizonyították, hogy összefogásukkal bármire képesek lehetnek és a jaraei koezpont kiharcolásával tovaabbi lehetőségük nyílt befolyásolni a térség jövőjét.

9. Irodalomjegyzék

1. **Barta Gy. et al. (2000):** A külföldi működő tőke szerepe a magyar ipar duális struktúrájának és regionális differenciálódásának kialakulásában. In: Molnár M: Regionális egyenlőtlenségek egyetemi jegyzet p46.
2. **Enyedi Gy. (1997):** A sikeres város, Tér és Társadalom, 4. sz. 1–7. p.
3. **Horváth Gy. (2003):** Decentralizáció és partnerség az Európai Unió strukturális politikájában. Társadalom és Gazdaság 1., 169–187. p.
4. **Káposzta J. szerk. (2007):** Regionális gazdaságtan. Tankönyv. DE Kiadó Debrecen, 2007. ISBN 978-963-9732-79-7
5. **Kiss J.– Lócsei H.(2006):** Falu Város Régió 2006/2 36-42 p.
6. **Kollár K. (2012):** A hazai hátrányos helyzetű kistérségek főbb térgazdasági összefüggései, PhD értekezés, SZIE-Gödöllő, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
7. **Nagy H. (2009):** Regionális politika egyetemi jegyzet
8. **Nemes-Nagy J. (1998):** A tér a társadalomkutatásban (Ember-település-régió sorozat) In: Molnár M: Regionális egyenlőtlenségek egyetemi jegyzet 47.p.
9. **North D. C. (1955):** Location Theory and Regional Economic Growth. The Journal of Political Economy 63. 243-258.p.
10. **Molnár M. (2008):** Regionális egyenlőtlenségek egyetemi jegyzet
11. **Molnár M. (2005):** Regionális egyenlőtlenségek jegyzet
12. **Sajtos L.- Mitev A. (2007):** Spss kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó

Internetes források:

13. **1996. évi XXI. törvény,** A Területfejlesztésről és Területrendezésről
14. **2007/311 Kormányrendelet:** a területfejlesztési támogatásokról és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett térségek besorolásának feltételrendszeréről szóló 67/2007. (VI. 28.)
15. **Bodroközi kistérség Stratégiai és Operatív Program, 2007**
www.terport.hu/webfm_send/2127
16. **Járások kialakítása, Bodroköz állásfoglalása**
www.cigand.hu/.../jarasok_kialakitasa_bodrokoz_allasfoglalasa.doc
17. www.teir.vati.hu
18. www.jarasok.com

10.Mellékletek

Bodrogi Kistérség Kérdőív

1.sz. melléklet

Kedves Kitöltő!

A Szakdolgozatom, illetve TDK elkészítéséhez szeretném kérni a segítségét. Az alábbi kérdőív kitöltése körülbelül 10 percet vesz igénybe, név nélküli. Az adatokat csak a dolgozatomhoz használom fel. Előre is köszönöm a válaszait!

1. Az Ön neve:

- a. Férfi
- b. Nő

2. Az Ön születési éve:

.....

3. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:

- a. 8 általánosnál kevesebb
- b. 8 általános
- c. Szakmunkásképző, Szakközépiskola
- d. Gimnázium
- e. OKJ-s képzés
- f. Egyetem/Főiskola

4. Az Ön foglalkozása:

- a. Tanuló
- b. Dolgozó
- c. Nyugdíjas
- d. Munkanélküli
- e. Egyéb:.....

5. Ön melyik településen él életvitel szerűen?

.....

6. Hány éve él a településen?

.....

7. Melyik környező települést keresi fel leggyakrabban?

- a. Cigánd
- b. Sárospatak
- c. Sátoraljaújhely
- d. Kisvárd
- e. Egyéb:.....

8. Milyen céllal? (Többet is megjelölhet)

- a. Munkahely
- b. Vásárlás
- c. Ügyintézés
- d. Szabadidő, kikapcsolódás
- e. Egyéb:.....

9. Milyen járművel jut el oda és ez mennyi időt vesz igénybe?

.....

10. Ön szerint Cigánd település ellátja a kistérség központi funkcióját?

- a. Igen
- b. Nem

11. Ismeri a kistérség fejlesztési tervét?

- a. Igen
- b. Nem

12. Értesül a kistérségben zajló gazdasági fejlesztésekről?

- a. Igen
- b. Nem

13. Amennyiben igen, milyen típusú fejlesztésekről?

.....

14. Hallott a 2013-tól hatályba lépő új járási rendszerről?

- a. Igen
- b. Nem

15. Kérem, az alábbi skála segítségével karikázza be az Ön szerint legjellemzőbb választ!

- 5. Széthúzó
- 6. Részben megfelelő
- 7. Jó
- 8. Kiváló

Az Ön megítélése szerint milyen a Bodroghközi kistérség...

együttműködése a határ menti más térségekkel?	1	2	3	4
együttműködése más hazai kistérségekkel?	1	2	3	4
településeinek egymással való együttműködése?	1	2	3	4

16. Kérem, az alábbi skála segítségével jelölje az Ön szerint legjellemzőbb választ!

- 6. Egyáltalán nem elégedett
- 7. Kis mértékben elégedett
- 8. Elégedett
- 9. Teljes mértékben elégedett

Értékelje mennyire elégedett a kistérségben...

a közbiztonsággal?	1	2	3	4
az óvodai ellátással?	1	2	3	4
az általános iskolai ellátással?	1	2	3	4
a háziorvosi ellátással?	1	2	3	4
az általános ügyintézési ellátással?	1	2	3	4
a tömegközlekedéssel?	1	2	3	4
a munkahelyek minőségével/mennyiségével?	1	2	3	4

17. Ismeri a helyi civil szervezetek munkáját?

- a. Igen
- b. Nem

18. Ha igen, milyen típusú munkákat?

.....

19. Ismeri a kistérségi társulás és a helyi akciócsoport munkáját?

- a. Igen
- b. Nem

20. Hajlandó lenne részt venni szakmai tanfolyamokon, képzéseken?

- a. Igen
- b. Nem

21. Ön szerint mi a kistérség legfőbb erőssége, illetve gyengesége?

.....

22. Ön szerint mi a kistérség legfőbb kitörési pontja, illetve mi a legnagyobb veszélye?

.....

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével segítette a munkámat!

56./2011.(VIII.24.) BTKT sz. Határozat

Tárgy: Állásfoglalás az önálló „Bodroghközi Járás” kialakításával kapcsolatban

A Bodroghközi Többcélú Kistérségi Társulás Társulási Tanácsa értékelve a kistérségi együttműködés eddig elért eredményeit és figyelembe véve a térség jövőbeni fejlődésének lehetőségeit, egyhangúlag úgy döntött, hogy állást foglal az önálló „Bodroghközi Járás” közigazgatási – államigazgatási kialakítása mellett.

Felkéri a Társulási Tanács elnökét, hogy az állásfoglalást az ügyben döntést hozó szerveknek, személyeknek küldje meg.

A határozatban foglaltakat támogatjuk:

Zuti Lajos
polgármester

Oláh Krisztián
polgármester

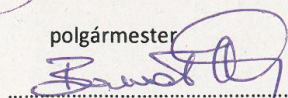
Horváth Tibor
polgármester

Dakos János
polgármester

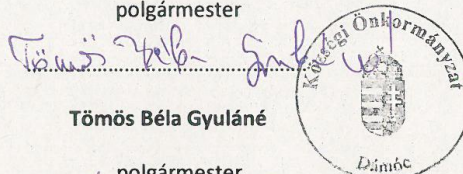
Fedor László
polgármester

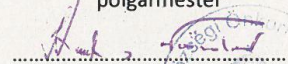
Barati Attila
polgármester

Varga János Lajos
polgármester

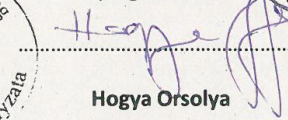
Tömös Béla Gyuláné
polgármester

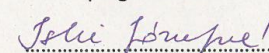
Kulcsár Nándor Zoltán
polgármester

Petraskó Tamás
polgármester

Hoga Orsolya
polgármester

Iski Józsefné
polgármester

